

Birkenes kommune

Temaplan 2025-2028

For idrett og fysisk aktivitet

Folkehelse, friluftslivets ferdselsårer ,
kulturminner og kulturbygg

Vedtatt 12.des 2024 KS 125/24

Birkenes kommune

Antall innbyggere

5485

(pr.2. kvartall 2024)

Areal:

637 kvm

Høyeste topp

Storemyrknuten

530 moh

Antall km turstier:

260 km

Innhold

1. INNLEDNING	6
1.1 Plan for friluftslivets ferdselsårer.....	6
1.2 Hvorfor skal vi lage en plan for idrett og fysisk aktivitet og friluftslivets ferdselsårer?.....	6
1.3 Organisering og medvirkning av planarbeidet	7
1.4 Avgrensing.....	7
1.5 Hvordan fungerte den forrige planen?	7
2. FØRINGER FOR PLANARBEIDET.....	11
2.1 Nasjonale føringer	11
2.2 Regionale føringer	13
2.3 Lokale føringer – forhold til andre planer.....	14
3. FOLKEHELSE I DAGENS BIRKENES – status og utfordringer	14
3.1 Befolkningen.....	14
3.2 Helseforhold	14
3.2.1 Barn og unges forhold	15
3.2.2 Eldres forhold	17
3.2.3 Funksjonshemmede.....	17
3.2.4 Andre folkehelsetiltak	18
3.3 Behov, utfordringer og tiltak:.....	19
4. IDRETT I BIRKENES	19
4.1 Idrettsaktiviteter i Birkenes	19
4.2 Idrettsanlegg i Birkenes	21
5. OMRÅDER FOR FRILUFTSLIV OG FRILUFTSLIVETS FERDSELSÅRER	23
5.1 Allemannsretten.....	23
5.2 Grunneiere.....	23
5.3 Kartlegging og offentlig informasjon	23
5.4 Statlig sikra friluftsområder.....	24
5.5 Badeplasser	24
5.6 Andre områder for friluftsliv.....	24
5.7 Gapahuker.....	26
5.8 Turstier/ferdselsårer	27

5.8.1	Samarbeid med frivillige	27
5.8.2	Kart over alle merka turstier	27
5.8.3	Sykkelløyper	31
5.8.4	Padlemuligheter	31
5.8.5	Skiløyper	31
6.	FRILUFTSLIVSAKTIVITETER	31
6.1	Kulturorientering	31
6.2	På topp i Birkenes	31
6.3	Ut på tur i Birkenes	32
6.4	« Bua»	33
7.	VISJON, MÅL OG TILTAK	33
7.1	Strategier	34
7.2	Behov og tiltak	34
7.3	Økonomi	36
8.	KULTURARENAER OG KULTURMINNER	36
8.1	Valstrand kulturarena	36
8.2	Scenen på Tobias jorde	37
8.3	Gamle Valstrand	37
8.4	Torsbuhallen på Herefoss	37
8.5	Engesland grendehus	37
8.6	Birkenes bygdemuseum	37
8.7	Iveland og Vegusdal bygdemuseum	37
8.8	Utfordringer og behov framover:	38
8.9	Kulturminner	38
	DEFINISJONER OG BEGREPSAVKLARING	39
	VEDLEGG HANDLINGSPROGRAM 2025-2028, LANGTIDSPROGRAM OG OVERSIKT OVER ALLE TURSTIER/FRILUFTSOMRÅDER/SKILØYPER	41

Birkenes kommune

Birkenes kommunes visjon:

SAMMEN SKAPER VI VEKSTMILJØ FOR ALLE

Verdier: Sprek, ekte og dyktig

Mål for tilrettelegging for idrett og fysisk aktivitet:

Innbyggerne får gode opplevelser og oppnår bedre helse, trivsel og livskvalitet gjennom godt tilrettelagte idretts- og friluftstilbud.

1. INNLEDNING

Idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet er en kilde til glede, overskudd og mestring. Det handler også om sosiale fellesskap, om sunne oppvekstvilkår, inkludering og utfoldelse.

Fysisk aktivitet i befolkningen er et prioritert offentlig satsingsområde. Gjennom lover og forskrifter, tilskuddsordninger og retningslinjer forsøker det offentlige i nært samarbeid med lag og foreninger å få oss til å bevege oss nok. Det er store gevinster å hente i form av bedre fysisk og psykisk helse, og ikke minst gode opplevelser!

Ny forskning på fysisk aktivitet og helse gjennom hele livet viser at fysisk aktive vil ha langt bedre fysisk og psykisk helse enn fysisk inaktive. Bare noen få minutters daglig fysisk aktivitet, tilsvarende rask gange, har stor helsegevinst. Overdreven fysisk aktivitet gir ikke nødvendigvis økt helsegevinst.

Det å gå på tur er viktig for folks helse og livskvalitet, og det er et mål for friluftspolitikken at alle skal ha mulighet til å gå tur i nærmiljøet sitt. For å nå det nasjonale målet om at befolkningen skal kunne utøve friluftsliv jevnlig, kreves god tilgang på turmuligheter og attraktive friluftsområder.

I Birkenes har vi allerede mange turmuligheter. Likevel trenger man en oversikt over alt av stier og løyper samt kartfeste disse. Det er nødvendig med avtaler med grunneierne før man etablerer en sti med merking og skilting.

Birkenes kommune er en kommune i vekst. For at Birkenes skal være attraktiv og fremtidsrettet er det viktig å tilrettelegge for trivsel og gode levekår. Det er viktig å kunne tilby befolkningen gode idrettsanlegg, nærmiljøanlegg og friluftslivsanlegg samt gode anlegg for annen kulturutfoldelse. Birkenes skal være en attraktiv kommune å bo og jobbe i!

1.1 Plan for friluftslivets ferdselsårer

I denne temaplanen tas også inn det statlige prosjektet; «Friluftslivets ferdselsårer». I sak 045/22 i utvalget for oppvekst, helse og velferd ble det vedtatt at Birkenes kommune skulle være med i prosjektet. Denne satsingen bygger på Stortingsmelding nr. 18 om friluftsliv.

En plan for friluftslivets ferdselsårer er en temaplan som gir en oversikt over viktige og relevante ferdselsårer for friluftslivet i kommunen. Planen skal skissere tiltak for å ivareta og utvikle ferdselsårene i tråd med mål som er satt for planarbeidet. Planen bør også omhandle logistikken ifht turområder. Hvilke utgangspunkt for turene er tilgjengelige ifht parkeringsplasser, Wc, utsiktspunkt eller severdigheter osv.

1.2 Hvorfor skal vi lage en plan for idrett og fysisk aktivitet og friluftslivets ferdselsårer?

Dagens temaplan er vedtatt av kommunestyret i sak 111/20 (10.12.2020) og er fortsatt retningsgivende for aktivitets- og anleggsutviklingen i Birkenes kommune. Planperioden går ut i år, og kommunen må derfor utarbeide en ny plan. Målet med å lage en plan for friluftslivets ferdselsårer er å få folk til å drive friluftsliv oftere, og da er utviklingen av turstier og løyper vesentlig. Friluftsliv = fysisk aktivitet = folkehelse.

Formålet med temaplanen er å ha en politisk vedtatt og oppdatert langsiktig plan for anlegg for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv og kultur. Det er et statlig krav om en vedtatt kommunal plan for idrett og friluftsliv for å fylle kriteriene til å søke om spillemidler. Planen skal også omfatte eventuelle planer for oppgradering av eksisterende kulturbygg og nybygg innen kulturområdet.

For å forenkle prosessen noe har Birkenes kommune valgt å lage en temaplan. For en liten kommune som Birkenes er det fornuftig og naturlig å samkjøre plan for idrett og fysisk aktivitet med plan for friluftslivets

ferdselsårer. En temaplan som sådan er derfor uten juridisk bindende virkning når det gjelder disponering av arealer.

Kulturdepartementet har følgende minstekrav til planens innhold (jf. veileder for kommunal planlegging for idrett og fysisk aktivitet):

- Målsetting for kommunens satsing på idrett og fysisk aktivitet, herunder friluftsliv.
- Målsetting for anleggsutbygging og sikring av arealer for idrett og friluftsliv
- Resultatvurdering av forrige plan, med status-oversikt.
- Vurdering av langsiktige og kortsiktige behov for både anlegg og aktivitet.
- Det skal gjøres rede for sammenhengen med andre planer i kommunen.
- Prioritert handlingsprogram for utbygging av idretts- og friluftsanlegg.
- Oversikt over forventede kostnader knyttet til drift og vedlikehold av planlagte anlegg.
- Uprioritert liste over langsiktige behov for anlegg.
- Lokaliseringen av eksisterende og planlagte anlegg, områder for friluftsliv og arealbehov for planlagte anlegg og friluftslivsområder bør framgå av relevante kart.

Miljødirektoratet har utgitt en veileder for friluftslivets ferdselsårer. I denne beskrives hva som bør være med i en slik plan.

1.3 Organisering og medvirkning av planarbeidet

Den administrative prosjektgruppen skal sørge for at relevante grupper blir trukket inn i planarbeidet. Denne gruppen består av kulturleder, arealplanlegger og folkehelsekoordinator. Idrettsrådet er en viktig medspiller i prosessen. Idrettsrådet består av representanter fra Birkenes IL, IL Gry, Herefoss IL, Klatreklubben og Pistolklubben.

Rullering av ny plan startet våren 2024 med gjennomgang av forrige plan. I mai og september hadde kulturleder møte med Idrettsrådet og fikk innspill fra de ulike lagene.

1.4 Avgrensing

Turstier og andre ferdselsårer for friluftslivet finner man nesten overalt i kommunen. Noen stier og veier er uten tilrettelegging og blir brukt sporadisk av noen få, mens andre stier har høyere bruksfrekvens. I denne planen omtales kun de turstier og veier som er merka og skiltet. Disse er nå kartfestet via det nasjonale kartsystemet. I tillegg er det kartfestet gapahuker og utsiktspunkt samt anbefalte parkeringsplasser som utgangspunkt for turer. Sykkelløyper og skiløyper blir omtalt, men er ikke kartfestet i denne omgang.

Handlingsprogrammet vil kun gjelde anleggstiltak i kategori ordinære anlegg, nærmiljøanlegg, friluftslivsanlegg samt kulturminner og kulturbygg. Planen vil ikke ha eget handlingsprogram for aktivitetstiltak.

1.5 Hvordan fungerte den forrige planen?

Oppsummert er det både ting som har fungert bra og noe som bør og kan forbedres i den nye planperioden. Nedenfor følger en oppsummering av dette:

Har fungert bra:

Planen har utløst midler til en rekke prosjekter. Det er gjennomført 46 ulike anlegg med en total kostnad på litt i overkant av 43 millioner. (+ rehabilitering av Mollestadbrua som har vært et eget prosjekt fullfinansiert av kommunen). Birkenes kommune har nå fått utrolig mange anlegg som kommer hele befolkningen til gode, i første omgang takket være innsatsen til de frivillige lagene. Kommunen har fått utrolig mye igjen for hver krone kommunen har bidratt med.

Spillemidler/eksterne midler utgjør totalt i underkant av 16 millioner og kommunal andel er på litt over 9,5 millioner. Spillemidler bidrar til stort engasjement hos de frivillige lagene, og de legger ned en enorm dugnadsinnsats. Verdt å nevne at deler av næringslivet også er gode til å støtte når de frivillige bygger anlegg som er åpne for alle.

Moms utgjør ca 25 % og de siste årene har frivillige lag som bygger anlegg fått refundert momsen, noe som har betydd mye for at lagene har turt å satse på den store anleggsutbygginga som er foretatt de siste årene. Spesielt Birkenes IL har hatt stor utbygginger.

- I kategori ordinære anlegg er det gjennomført 13 tiltak/anlegg med en total kostnad på i overkant av 32.mill. 10 av disse anleggene er bygget i regi av frivillige lag. Disse er finansiert med nesten 10 mill i statlige spillemidler. Kommunen har hatt en kostnad på litt over 6 mill.og resten er finansiert av lagene selv med egenkapital, dugnad og sponsormidler. Birkenes IL har gjennomført store anleggsutbygginger disse 4 årene med både kunstgresshall, friidrettsanlegg, ny kiosk/lagerbygg og så har de rehabilitert hovedbanen (kunstgress). Kommunen har fått spillemidler til sanitæranlegg på Tobias jorde samt til dagsturhytta på Herefoss og nytt lagerbygg som er i ferd md å settes opp ved Birkeneshallen. Se ellers skjema med statusoversikt over alle anlegg bygget fra 2021-2024.
- I kategori nærmiljøanlegg er det gjennomført 18 ulike tiltak. Av disse er 13 tiltak kommunale og resten i regi av frivillige lag. Totalt er disse anleggene tilført ca 50 % av kostnadene i statlige spillemidler. Det er bl.a. gjennomført flere tiltak ved skolene. (se statusliste)
- I kategori kulturminnetiltak er det igangsatt 7 tiltak. Rehabilitering av Mollestadbrua er et tiltak som ble tatt med i arbeidet med kulturminneplanen 2020-2028 som ble vedtatt i KS 011/20. Midler til denne rehabiliteringen ble imidlertid vedtatt i eget vedtak under budsjettbehandlingen i 2023 og tiltaket ble gjennomført i løpet av sommeren 2024. Kostnaden til dette utgjør ca 5.8 mill. Brua ble åpnet med stor festivitas, masse folk og musikk lørdag 7.september 2024.

I samarbeid med Birkenes bygdemuseum og LFB As er det i perioden satt opp informasjonsskilt, bord og benker langs lina fra Osen til Flaksvann og fra Birkeland skole til Tveide stasjon. Det er også satt opp kulturminneskilt ved enkelte severdigheter på Herefoss i forbindelse med dagsturhytta. Mange av våre lokahistoriske hefter er nå digitalisert. De må nevnes at Birkenes historielag ved hjelp av ildsjeler på Herefoss har i 2024 fått på plass et arkitektonisk flott overbygg over den gamle fløterbåten «Padda» ved Herefossfjorden.

- Det er 3 statlig sikra områder i Birkenes kommune. Det er deler langs Tovdalselva (Elveplassen/Teinefossen), deler langs Berse og Dikesholmane i Ogge. Det er laget egne forvaltningsplaner for disse områdene, noe som er et krav for å kunne søke om statlige midler til tiltak i disse områdene. Denne ordningen er viktig og har tilført Birkenes midler til gode tiltak. I perioden er det gjennomført 9 tiltak med en total kostnad på ca 3 mill og det er innhentet eksterne midler på ca 2,3 mill. Midt-Agder friluftsråd har ansvar for forvaltningsplan og søknader for Dikesholmane i Ogge.

Å søke om midler til statlig sikra områder kan ofte gi en uttelling på nesten 100 % av kostnaden så det er en meget gunstig ordning som har resultert i flere tiltak både ved Berse og Elveplassen.

Birkenes kommune

- Handlingsprogrammet har vært fleksibelt . Det årlige handlingsprogrammet kan hvert år oppdateres, og det kan tas inn anlegg fra langtidsprogrammet ved behov.
- Rullering av handlingsprogrammet er inne i en grei rutine.
- Planen, og spesielt handlingsprogrammet har en direkte kobling til økonomiplanen. Det har gjort arbeidsområdet synlig og sikret årlige budsjettmidler.

Kan forbedres (følges opp i ny plan)

- Birkenes kommune har i alle år sluppet meget billig unna når det gjelder bygging og drift av idrettsanlegg. Idrettslagene er de som har bygget idrettsanlegg og tatt størstedelen av kostnadene. Det har vært flere møter mellom idrettslagene og kommunen de siste årene i håp om å få kommunen til å ta større ansvar for bygging og drift av idrettsanlegg. Det er en stor utfordring for de frivillige å stå for så stor andel av byggekostnadene som de har gjort. I perioden har det vært et årlig møte mellom idrettslagene og administrasjonen i kommunen. Dette har vært gjort for å prøve å forbedre samarbeidet og for å synliggjøre idrettslagenes store arbeid med både anlegg og aktivitet. Det har vært positivt at tilskuddene til idrettslagene nå er vedtatt at skal indeksreguleres. Det som imidlertid bør forbedres er kommunens andel av byggekostnadene.
- Ha mer fokus på **drift** av nye anlegg. Når det bygges nye anlegg trengs det mer midler til økt drift. Ansvar for drift må avklares tydelig før anlegg bygges. Dette gjelder spesielt kommunale anlegg. De frivillige er stort sett flinke til å vedlikeholde sine anlegg.

Dagsturhytta Kolåsbu ble offisielt åpnet 11.desember 2022. Den ligger nydelig til med utsikt utover Herefossfjorden.

Birkenes IL har i perioden hatt flere store utbygginger med ny kunstgresshall og nytt friidrettsstadion.(Foto: Sigmund Javenes Flaa).

	STATUS BYGGING AV ANLEGG FOR IDRETT OG FYSISK AKTIVITET 2020-2024 <i>Tall i kursiv er ikke endelige regnskapstall, men basert på kostnadsoverslag siden ikke alle anlegg er helt ferdig og regnskap ikke innsendt ennå.</i>		<i>Imf plan for idrett og fysisk aktivitet</i>	<i>Totalsum (inkl. egenkapital, sponing, momsrefusjon dugnad/adm) *</i>	<i>Kommunal andel/kom. adm /dugnad)</i>	<i>Spillemidler statlige midler/ andre</i>
nr	anlegg	Eier/drifansvarlig	status			
	Ordinære anlegg:					
1	Birkenesparken rehab kunstgress	Birkenes IL	ferdig	3.320.000	400.000	1.000.000
2	Birkenesparken kiosk/sanitärbygg/lager	Birkenes IL	ferdig	1.169.000	100.000	390.000
3	Birkenesparken ny friidrettsanlegg	Birkenes IL	ferdig	4.353.000	300.000	1.451.000
4	Birkenesparken ny kunstgresshall	Birkenes IL	ferdig	16.232.000	3.000.000	4.000.000
5	Tobias jorde sanitæranlegg	kommune	ferdig	1.074.000	716.000	358.000
6	Dagsturhytte Herefoss	Kommune	ferdig	1.438.000	352.000	941.000
7	<i>Birkeneshallen lagerbygg</i>	<i>Kommune</i>	<i>påbegynt</i>	<i>1.275.000</i>	<i>850.000</i>	<i>425.000</i>
8	Oppgradering elektroniske skiver	Birkenes skytterlag	ferdig	289.000	0	96.000
9	Dagsturhytte toalett	Herefoss IL	ferdig	285.000	50.000	75.000
10	Lager/sanitär Kirkekilen	Herefoss IL	ferdig	1.369.000	228.000	343.000
11	Lager trial Stoveland	Herefoss IL	ferdig		50.000	
12	Skytebane para feltløype	Lillesand og Birk sportsskytterklub	ferdig	1.304.000	0	435.000
13	Lys fotballbane Herefoss	Herefoss IL	ferdig	384.000	25.000	127.000
	Totalt ordinære anlegg:			32.492.000	6.071.000	9.641.000

*Kommunal andel er kostnad inkl. noe adm (ca 5%) som føres som dugnad i prosjektene. Gjelder de anleggene som er bygget i regi av kommune. Summen for egenkapital, dugnad, sponing og momsrefusjon får man ved å trekke fra kommunal andel og spillemidler fra totalsummen. Som man ser utgjør disse den største andelen av byggekostnadene.

IKKE GJENNOMFØRTE ANLEGG:

Det er alltid slik at det blir en del foreslåtte anlegg som ikke er blitt gjennomført, ofte pga personellmessig kapasitet, men også at ikke finansieringen er gått helt i orden eller at de kun utsettes. Det er bedre å sette inn noen anlegg for mye i handlingsprogrammet slik at man i perioden kan søke spillemidler hvis man ser at det kan la seg gjennomføre. Anlegg som var planlagt, men som ikke ble gjennomført i denne 4-årsperioden:

Birkenes kommune: Ny flerbrukshall

Birkenes IL: rehab lysløype, garasje innredning, O-kart Flakkeheia

IL Gry: Rehab idrettsbane til kunstgress, klubbhus/kiosk, garderobe, sanitær, snøproduksjonsanlegg og aktivitetsanlegg. OBS IL Gry fikk i 2020 utbetalt kr 250.000 til ny kunstgressbane som da står på bok i påvente av byggestart.

Herefoss IL: tennisbane, lysløype Toplandsheia

Sørlandets modellflyklubb: utvidelse flystripe og utvidelse klubbhus

Herefoss Skytterklubb: Ombygging skytebane til 200 m og elektroniske skiver

	Nærmiljøanlegg/friluftslivsanlegg:					
14	Birkeland skole Klatreanlegg	kommune	Ferdig	830.000	530.000	300.000
15	Tobias jorde gapahuk	kommune	Ferdig	325.000	162.000	163.000
16	Tobias jorde solcellelys rundt	kommune	Ferdig	905.000	605.000	300.000
17	Valstrand skole pumptrackbane	kommune	Ferdig	496.000	248.000	248.000
18	Tobias jorde beplantning/omgjøre skogholt til plen/flere benker og bord	kommune	Ferdig	200.000	100.000	100.000
19	Valstrand skole sandvolleyball	kommune	Ferdig	288.000	144.000	144.000
20	Berse rehab tursti til Skorvann	kommune	Ferdig	170.000	86.000	84.000
21	Toplandsheia skileik	Øynaheia l.lag	Ferdig	314.000		157.000
22	Toplandsheia gapahuk	Herefoss IL	Ferdig	175.000		58.000
23	Engesland skole klatreanlegg	kommune	Ferdig	570.000	285.000	285.000
24	Birkeland skole Gapahuk	kommune	Ferdig	231.000	151.000	80.000
25	Tobias jorde petangebane	kommune	Ferdig	110.000	57.000	53.000
26	Flakkeheia klapper og benker	kommune	påbegynt	100.000	30.000	50.000
27	Engesland skole Rehab ballbinge	kommune	påbegynt	500.000	250.000	250.000
28	Birkenesparken Bordtennis	Birkenes IL	påbegynt	158.000		78.000
29	Bellandsheia Gapahuk	IL Gry	Ferdig	250.000		83.000
30	Herefoss Turstinett	Herefoss IL/kom	Ferdig	30.000	30.000	
31	Freesbeekurver rundt om	kommune	delvis ferdig	20.000	20.000	
	Totalt friluftsanlegg:			5.672.000	2.698.000	2.433.000

IKKE GJENNOMFØRTE ANLEGG:

Birkenes kommune: Birkeland skole/Birkeneshallen: rehab ballbinger(Spm. søknad sendt - står i kø), Oppgradering Digrahaug friluftsområde, Universelt utformet tursti rundt Valtjønn. Elva: flere toalett, park.plasser. Flakkeheia: flere eventyrfigurer/benker/klopper. Møllebekken: ulike tiltak. Tursti Berse- Fiane. Bordtennislund Tobias jorde. Div aktivitetsanlegg ved skolene. Herefoss IL: bordtennislund

	Kulturminner/kulturbygg:	eier/driftsans	status	totalsum	kom.andel/ kom.adm /dugnad	spillemidler /andre eksterne
32	LFB trase til Flaksvand skilt, bord og benker	BBM/kommune	Ferdig	126.000	39.000	75.000
33	Mollestadbrua oppgradering.	kommune	Ferdig	5.800.000	5.800.000	0
34	Herefoss skilt kulturminner	HIL/kommune	Ferdig	40.000	20.000	20.000
35	Plan over området ved Flaksvand	BBM	Ferdig			
36	LFB lina fra skolen/Tveide stasjon oppruste som kulturminne	kommune	deler ferdig	175.000	81.000	94.000
37	Digitalisere turer/lokalhistoriske hefter	kommune	Ferdig	20.000	20.000	
38	Infobygg langs RV 41 med fløterbåten Padda	Birkenes historielag	Ferdig	1.675.000	60.000	1.195.000
	Totalt kulturminner/kulturbygg:			7.836.000	6020.000	1.384.000
	Andre friluftrelaterte tiltak:**					
39	Elveplassen/Teinefossen gapahuk	Kommune	Ferdig	241.000	53.000	188.000
40	Elveplassen natursteinsmur og steintrapp mm	Kommune	Ferdig	260.000	60.000	200.000
41	Elveplassen rehab gapahuk	Kommune	Ferdig	143.000		143.000
42	Elveplassen plastring elvekant	Kommune		162.000	102.000	60.000
43	Elveplassen oppsett gjerde sikring	Kommune	Ferdig	230.000		230.000
44	Berse utvidelse parkeringsplass	Kommune	Ferdig	520.000	270.000	250.000
45	Berse utvidelse grøntområde	Kommune	Ferdig	112.000		112.000
46	Berse vanntrampoline	Kommune	Ferdig	55.000		55.000
47	skilting med grønne standardskilt	Kommune	Ferdig	70.000	70.000	
48	Elvesti Solcellelys	kommune	Påbegynt	1.237.000	137.000	1.100.000
	Totalt:			3.030.00	692.000	2.338.000

** De fleste tiltakene i denne kategori er gjennomført i statlig sikra områder. Søknader om midler går til Miljødirektoratet, og man kan her få opp til 100% dekning. Ang. Solcellelys: Noe av traseen er ikke statlig sikra, ergo en kommunal andel, det gjelder også delvis plastring av elvekant. Ang. parkeringsplass Berse er kommunal andel asfaltering.

2. FØRINGER FOR PLANARBEIDET

2.1 Nasjonale føringer

Utforming av statens politikk på dette området er nedfelt gjennom tre departementer:

- Kulturdepartementet (KUD) har ansvar for statlig kultur- og idrettspolitikk
- Miljøverndepartementet har ansvar for utformingen av statens friluftspolitikk
- Helse og omsorgsdepartementet har ansvar for politikkutforming av statens helsefremmende og forebyggende arbeid

Av sentrale føringer kan nevnes:

Idrett: I følge St. meld. 26 (2011-2012) «Den norske idrettsmodellen» er statens overordnede mål med idrettspolitikken: *Idrett og fysisk aktivitet for alle*. Denne målsetningen innebærer

at staten gjennom sin virkemiddelbruk skal legge til rette for at alle som ønsker det, skal ha mulighet til å delta i idrett eller drive egenorganisert fysisk aktivitet. I 2019 startet arbeidet med en ny statlig idrettsmelding.

Idrett er viktig på alle nivåer, for alle som driver med det, og for mange rundt dem, og verdiene og effektene knyttet til utøvelse av idrett er hovedbegrunnelsen for den statlige støtten til idrettsformål.

Det er viktig å støtte den frivillige, medlemsbaserte idretten, slik at man kan opprettholde og utvikle et omfattende og godt aktivitetstilbud der folk bor. Og det er viktig med gode idrettsanlegg som gir flest mulig anledning til å drive idrett og fysisk aktivitet, og som speiler aktivitetsprofilen i befolkningen. Den viktigste målgruppen for den statlige idrettspolitikken er barn og ungdom.

Friluftsliv: St.meld.18 (2015-2016) «Friluftsliv- natur som kilde til helse og livskvalitet» Gjennom meldingen vil regjeringen bidra til at enda flere driver med friluftsliv, og får oppleve friluftsliv som en kilde til bedre helse og høyere livskvalitet. Regjeringen vil prioritere friluftsliv i nærmiljøet, slik at alle kan delta. Barn og unge er prioriterte målgrupper. Regjeringen ønsker at flere skal drive med friluftsliv fordi dette bidrar til å styrke folkehelsen. -Den helsemessige gevinsten av friluftslivet ligger i samspillet mellom naturopplevelse og fysisk aktivitet. Flere studier viser at mennesker som lever i eller i nærheten av grøntarealer blir lykkeligere og har bedre helse enn dem som ikke gjør det.

Det er viktig å ta vare på og videreutvikle grønnstrukturer i byer og tettsteder. Dette innebærer blant annet at slike områder skal prioriteres for statlig sikring. Erfaring og forskning viser at folk er vesentlig mer aktive hvis det ligger friluftslivsområder innen ca 500 meter fra der de bor.

Nasjonal handlingsplan for statlig sikring og tilrettelegging av friluftsområder (2013): Gir føringer i forhold til prioriteringer av areal til friluftsliv. Statlig sikring av friluftsområder skal generere mest mulig friluftsområder.

Stortingsmelding nr. 19 (2018-2019) Folkehelsemeldinga «Gode liv i et trygt samfunn»: I Folkehelsemeldinga presenterer regjeringa den samla innsatsen for å fremje betre folkehelse og god livskvalitet i befolkninga. Folkehelsearbeidet er tverrsektorielt, og noko av formålet med denne meldinga er å samle og gjere greie for arbeidet i ulike sektorar.

Regjeringens handlingsplan for fysisk aktivitet 2020-2029 «Sammen om aktive liv» Hensikten med planen er å markere at hensynet til fysisk aktivitet er nasjonalt viktig, understøtte kommunesektorens ansvar og oppgaver i arbeidet for et mer aktivitetsvennlig samfunn og å gi innsikt i statlige tiltak og virkemidler som kan bidra til at dagens samfunn samlet sett er tilstrekkelig aktivitetsvennlig, samt bidra til nytenkning og samarbeid.

Lov 2011-06-24 nr. 29 «Lov om folkehelsearbeid» (folkehelseloven): Underbygger betydningen av en samfunnsplanlegging som ivaretar mulighet for egenorganisert fysisk aktivitet eller idrett. Folkehelseloven pålegger blant annet kommunene et helhetlig ansvar for å fremme folkehelse gjennom de virkemidlene de rår over.

Rikspolitiske retningslinjer/rundskriv T2/08 punkt 5: « I nærmiljøet skal det finnes arealer hvor barn kan utfolde seg og skape sitt eget lekemiljø. Dette forutsetter blant annet at arealene: er store nok og egner seg for lek og opphold, gir muligheter for ulike typer lek på ulike årstider, kan brukes av ulike aldersgrupper, og gir muligheter for samhandling mellom barn, unge og voksne» (innspill fra SLT kooordinator)

NIF's handlingsplan for idrettsanlegg «Idretten skal- flere og bedre anlegg 2019-2023».

Tilgang til anlegg til lavest mulige kostnader ved bruk er viktige virkemidler for å gjennomføre aktivitet for alle. Det er ikke et mål for idretten å bygge og drive idrettsanlegg. Ideelt sett bør alle anlegg bygges og driftes av det offentlige, mens idrettens rolle er å fylle dem med aktivitet. Idrettstinget har vedtatt tre hovedmål for anleggsområdet. Disse ligger til grunn for valg av strategier og tiltak: 1. Det skal bygges anlegg slik at all ønsket aktivitet kan gjennomføres. 2. Idrettslagenes kostnader ved bruk av idrettsanlegg skal reduseres gjennom større økonomisk forutsigbarhet. Gratisprinsippet bør være gjeldende. Idretten vil at all bruk av kommunale og offentlige idrettsanlegg skal være gratis for barn og unge i alderen 6-19 år. 3. Idretten vil ta et miljøansvar i planlegging, bygging og drift av idrettsanlegg.

Miljødirektoratet M-1292/2019: Veileder til Plan for friluftslivets ferdselsårer

FNs bærekraftsmål. Regjeringen har bestemt at FNs 17 bærekraftsmål skal være det politiske hovedsporet for vår tids største utfordringer. Gjennom sin planlegging er kommunene nøkkelaktører for å realisere en bærekraftig samfunnsutvikling og oppnåelse av bærekraftmålene i Norge. Flere av bærekraftsmålene vil ha innvirkning på kommunenes folkehelsearbeid. Bærekraftsmål nr 3 skal sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. Bærekraftsmål 11 sier også noe om at det skal være allmenn tilgang til trygge, inkluderende og lett tilgjengelige grøntområder.

2.2 Regionale føringer

På regionalt nivå er det i likhet med nasjonalt nivå, utarbeidet en rekke planer og forventninger til kommunal planlegging med bakgrunn i regionale interesser.

Regionale planer har fått større status og virkningskraft med den nye plan- og bygningsloven.

Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024-2027 ble vedtatt 22.oktober 2024 av fylkestinget.

Planen har 5 satsingsområder:

- Attraktivt og miljøvennlig Agder
- Bærekraftig verdiskaping
- Utdanning, kompetase og deltagelse
- Mobilitet
- Kultur

Regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet (2014-2017) og **planen «Aktive Austegder II 2018-2021** » er foreløpig førende for kommunens arbeid på området.

Det er vedtatt følgende hovedmål: Sikre en helhetlig og langsiktig strategi for utvikling av anlegg for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv. Aust-Agders befolkning skal stimuleres til , og ha anledning til å drive idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet i sitt nærmiljø basert på egne behov, ønsker og muligheter. Det jobbes nå med nye planer etter at Aust- og Vest-Agder ble slått sammen til ett fylke.

«Regionplan for fysisk aktive liv i Agder 2024-2034» har vært sendt ut på høring og den planlegges vedtatt i desember 2024.

2.3 Lokale føringer – forhold til andre planer

Gjeldende kommuneplan(2015-2027) er retningsgivende for utarbeidelsen av denne temaplanen. Kommuneplanens samfunnsdel, som ble vedtatt i 2015, har som visjon «Sammen skaper vi vekstmiljø for alle». Visjonen er grunnleggende også for utarbeidelsen av temaplan for idrett og fysisk aktivitet og kulturbygg. Kommuneplanen vektlegger «tidlig innsats» som et særlig satsingsområde, og at det skal tilrettelegges for god folkehelse i alle faser av livet. Tilrettelegging for idrett og fysisk aktivitet er meget viktig i så måte. Det slås også fast at Birkenes kommune skal tilrettelegge for tre levende sentra, noe som også bør gjenspeiles i utarbeidelsen av temaplanen.

Temaplan for idrett og fysisk aktivitet skal være et viktig verktøy for å innfri Birkenes kommunes mål og strategier innen tidlig innsats og folkehelseområdet, samt skaffe oss oversikt over kommunens utfordringer på feltet. Stikkord her vil være utvikling av aktiviteter, lavterskel- tilbud og anlegg for et bredt spekter av Birkenes` befolkning. I arbeidet med helsetilstand og faktorer som kan fremme folkehelsen, vil kommunale helseprofiler bli lagt til grunn. Det vil også bli foretatt en vurdering i forhold til behov for oppgradering av eksisterende evt. nye kulturbygg.

Planen skal blant annet sikre kommunal styring av anleggsutbygging, klar politisk prioritering innenfor planfeltet, riktige mål og veivalg.

Forvaltningsplan for statlig sikra friluftsområder 2023-2033 er en viktig kommunal plan som også tas utgangspunkt i ved utarbeidelsen av denne temaplanen.

3. FOLKEHELSE I DAGENS BIRKENES – status og utfordringer

3.1 Befolkningen

Pr. 2. kvartal 2024 var det 5485 innbyggere i kommunen. Innbyggertallet er i vekst, og er beregnet å stige jevnt i årene fram mot 2040. Beregninger viser at det i 2040 kan være mellom 5800-5900 innbyggere i kommunen.

3.2 Helseforhold

Birkenes har en ansatt folkehelsekoordinator i 20 % stilling. Flere av aktivitetene som er omtalt i denne planen er en del av folkehelsesatsingen i Birkenes kommune. All fysisk aktivitet som drives i regi av lag og foreninger eller av kommune må ses på som forebyggende helsearbeid. Utfordringen er likevel å få spesielt inaktive ut i fysisk aktivitet, få de opp av godstolen eller vekk fra datamaskinen! Birkenes har man med vekslende hell forsøkt «Aktivitet på resept» ordning. Kommunen inngikk våren 2024 samarbeid med «Aktiv på dagtid» for å gi et lavterskel aktivitetstilbud til personer i arbeidsfør alder som står helt eller delvis utenfor skole- og arbeidsliv.)

Birkenes kommune har en "ung" befolkning med færre eldre sammenlignet med landsgjennomsnittet, vi har også en positiv økning blant barn og unge. Likevel vil antall eldre over 80 år øke fra 4,1 % (2023) til 9,9 % av kommunenes totale befolkning innen 2050. Iflg SSB går 89,8 % av barn mellom 1-5 år i barnehage i Birkenes i 2023.

De siste 30 årene har alle grupper i landet fått bedre helse, men helsegevinsten har vært størst for personer med lang utdanning og høy inntekt. For eksempel har denne gruppen lengre forventet levetid enn personer med lavere utdanning og inntekt. Særlig de siste ti årene har helseforskjellene økt, det gjelder både fysisk og psykisk helse, og både barn og voksne. Utjevning av sosiale helseforskjeller er derfor en viktig målsetting i folkehelsearbeidet.

Folkehelseprofilen for 2023 for Birkenes kommune (utarbeidet av folkehelseinstituttet) viser at Birkenes har noen utfordringer:

- Personer med stønad til livsopphold i aldersgruppen 20-66 år er noe høyere enn landet forøvrig
- Høy andel av unge som står utenfor skole/jobb
- Det er utfordringer med overvekt blant barn og unge.

For en mer utfyllende oversikt over folkehelse i Birkenes kommune anbefales det å klikke inn på folkehelseprofilen som ligger på <https://www.fhi.no/he/folkehelse/folkehelseprofil/>

3.2.1 Barn og unges forhold

Det er et rikt foreningsliv i kommunen, og mange barn og unge er aktive. De aller fleste barn i Birkenes har tilgang til lekeplasser og naturområder i nærmiljøet sitt. Det finnes tilbud om organisert idrett fra førskolealder og oppover innen flere ulike idretter. De største idrettslagene har i flere år hatt tilbud om allsidig barneidrett fra 4-10/12 år der lek i ulike aktivitetsmiljøer er en viktig faktor.

Aktivitet utenfor organiserte rammer er det vanskeligere å ha full oversikt over, men med selvsyn ser man at barn og unge er forbrukere av idrettsanleggene også utenom organisert aktivitet. Sandvolleyballanleggene ved elva er mye brukt sommerstid. Også på Herefoss og Engesland brukes anleggene utenom skoletiden. Ikke minst brukes anleggene i Birkenesparken av mange, både små og store, til uorganisert aktivitet. Det er etablert freesbeegolfanlegg ved Valstrand skole, og dette anlegget er veldig populært også utenom skoletida. Det er også etablert tilsvarende anlegg ved Oggevatn gamle skole som Ogge Vel har ansvar for, og på Herefoss og Engesland i regi av idrettslagene. Anleggene er kommet i stand ved hjelp av ildsjeler. Kommunen har bidratt med noen folkehelsemidler til innkjøp av noen av kurvene.

En god del unge benytter seg av de treningstilbudene som finnes på treningssenteret «Pust og Pes».

Alle nyere byggefelt i kommunen har opparbeidete lekeplasser for barn. I Nordåsen terrasse har velforeningen oppgradert lekeområdet sitt med ny ballbinge, hinderløype og sykkelløype. I Natveitåsen boligfelt etablerte kommunen en ny ballbinge og sandvolleyballbane i 2016.

Det er ansatt egen SLT- koordinator som også er barnas representant i plansaker.

Fra det nye tiltaket «Heilt på jordet» i 2019.

På Tobias jorde ble det i november 2018 etablert en ny lekepark for barn fra ca 1-6 år, og i november 2020 ble det satt opp en klatrepark for de litt eldre barna. Kommunen har også tilrettelagt før økt skileikaktivitet på Tobias jorde, og i 2022 kom det endelig på plass et sanitæranlegg ved tusenårstedet. Nesten daglig, både vinter og sommer, er det barnehager eller skoleklasser som bruker Tobias jorde til fysisk aktivitet og friluftaktiviteter. I 2019 ble det satt i gang et nytt tiltak for barn med bevegelse som tema «Heilt på jordet». Pga corona ble arrangementet avlyst i 2020, men ble tatt opp igjen i 2023.

Birkenes IL har i perioden oppgradert MINIPARKEN med nye lekeapparater samt oppgradering av ballbingen og tennisanlegget.

Det er tilrettelagt med nye lekeapparater i Berse ved badeplassen. Trampoliner i vannet er det både i badeplassen ved Berse og på Engesland. Herefoss utvikling har tilrettelagt et fint badeanlegg, sandvolleyballbane og lekeplass i Kirkekilen. Det er også satt opp sanitæranlegg ved Kirkekilen (2023).

Birkenes kommune

2020 ble et meget spesielt år med covid 19- epidemien som satte mye av aktiviteten for barn og unge på vent. Fysisk aktivitet i skole og fritid ble stanset i flere måneder, og idrettsanleggene ble stengt. Noe uorganisert aktivitet har det vært. Kommunen satte i gang toppturer for barn i denne perioden, noe som flere familier og barn benyttet seg av.

Barnehager og skoler:

- Alle barnehager i Birkenes ligger i nærheten av fine skogsområder og har lett tilgang til aktiviteter i naturen. For barnehagene i skoleområdet på Birkeland er det tilrettelagt med gapahuker, taulek i skogen og flere turstier.
- Barnehagene i Birkenes har vært med i den nasjonale satsingen «Helsefremmende barnehager og skoler» og har igangsatt et eget prosjekt «Aktive barn». Et av tiltakene er å kjøpe inn ekstra aktivitetsutstyr som skal gå på omgang i barnehagene og dette vil nå følges opp. Barnehagene i kommunen er flinke til å ta barna med på tur og uteområdene er godt tilrettelagt for aktiv lek.
- I løpet av den siste 10-årsperioden er idrettsanleggene/lekeområdene spesielt ved Herefoss skole; Engesland skole og Birkeland skole blitt oppgradert. Herefoss IL har bygd ny kunstgressbane med friidrettsanlegg ved skolen. De har også, i samarbeid med Herefoss utvikling, bygget sandvolleyballbane og badeanlegg nede ved Herefossfjorden samt nytt sanitæranlegg. Dette området ligger ikke langt fra skolen/barnehagen. På Herefoss ligger dagsturhytta Kolåsbu. Det er en grei tur fra skolen og opp dit. IL Gry planlegger nå ny kunstgressbane og friidrettsanlegg som ligger like ved Engesland skole/barnehage og vil være et viktig supplement for økt aktivitet i skole-og barnehagehverdagen. I området er det etter ønske fra elevrådet satt opp en pumptrackbane utenfor Birkeneshallen. Sandvolleyballbanen ved Valstrand ble rehabilitert for noen få år siden. Denne brukes av både barn fra barnehagene og elever fra skolene.
- Her er noen tall hentet fra Ung data-undersøkelsen i 2022 som sier noe om ungdoms trivsel i Birkenes. Denne undersøkelsen er gjort i 8. 9.og 10.trinn:

På enkelte indikatorer kommer ungdom fra Birkenes bedre ut enn landet for øvrig:

- 92 % drikker ikke eller har bare smakt alkohol, mot 85% ellers i landet
- 63 % sier de er fornøyd med lokaler/steder der de kan treffe andre ungdommer mot 46 % i resten av landet.
- 48% har vært innom en fritidsklubb siste måned mot 20% ellers i landet.
- 74% er fornøyd med lokalmiljøet sitt, 68% svarer det samme på landsbasis
- 17% sier de har skulket skolen siste året mot 27% i landet for øvrig.
- 73 % sier de er fornøyd med idrettsanleggene i kommunen. Nasjonalt er prosentandelen 71 %.
- Optimismen rundt arbeidslivet er større. 10% tror de noen gang vil bli arbeidsledige mot 17 nasjonalt.
- På de ulike spørsmål om skjermbruk, oppgir ungdom i Birkenes at de bruker noe mindre tid enn ellers i landet.

På andre indikatorer ligger vi litt under resten av landet:

- Kun 21 % sier de er fornøyd med kulturtilbudet (kino, konserter osv) mot 53 % i resten av landet.
- Ungdom bruker mindre tid på lekser/skolearbeid. 24% bruker minst en time, i resten av landet svarer 38 % det samme.

- 46 % synes kollektivtilbudet er bra, mot 65% ellers i landet.
- 50% tror de vil ta høyere utdanning mot 56 % i landet for øvrig.
- 63% er fornøyd med helsa si mot 68% nasjonalt.

3.2.2 Eldres forhold

Turgåing i nærmiljøet er fra nasjonalt hold løftet fram som en særlig viktig aktivitet som kan bidra til bedre folkehelse. I Birkenes har vi de siste årene satset spesielt på å tilrettlegge turstier og friluftsområder i nærheten av der folk bor.

Mange eldre er gode brukere av de ulike turmulighetene som finnes i nærmiljøet. Turstiene i kommunen er varierte, noen er korte og noen lange, og det er turtilbud til de fleste. Store deler av Elvestien, lysløypa på Birkeland, turstien rundt Tobias jorde mitt i sentrum og turstien langs den gamle jernbanelinja til Tveide er områder som egner seg godt for eldre som har behov for jevnt underlag. Disse stedene er også egnet for rullestolbrukere. Det er kvilebenker underveis langs disse turstiene. Det er også enkelte trimtiltak for eldre:

- LHL har flere tilbud. En gang i uka er det styrke og balansetrening for eldre på aktivitetssenteret. LHL har også tilbud om trening i gymsalen på Valstrand 2g/uka. Etter at petanguebanen åpnet på Tobias jorde har de fast spill 1 gang i uka også der.
- Trimtiltak i regi av Aktivitetssenteret:
 - «Sprek og stødig». Fokus på balanse- og styrketrening. 1/g uka
 - «Pedal on – road world for seniors». Road Worlds for Seniors er det eneste globale mesterskapet for seniorer og personer med demens som foregår innendørs. Tusenvis av syklister fra sykehjem, dagsenter og seniorsenter deltar hvert år. Aktivitetssenteret er med i dette prosjektet som går på at de har to sykler til disp for alle som er innom. De kan sykles på når det passer. De deltar ofte i ulike konkurranser. I høst er de med på «Verdensmesterskap i sykling for seniorer».
 - Av og til er det danseaktivitet på fredagstreffen.
- Det er flere tilbud for eldre i regi av treningssenteret «Pust og Pes» på Tolnes. Hver onsdag formiddag har de bl. a. felles styrketrening for pensjonister.
- I 2003 ble det startet en egen seniortrimgruppe på Birkeland. Gruppa går nå fast tur hver torsdag, og det er en gjeng på 20-30 som møter opp.
- Det er mange eldre som går toppturer i Birkenes hvert år, flere av de er godt over 80 år!
- Det er verdt å nevne at mange eldre er aktive i historielag, museumsaktivitet osv og er brukere av eldretreff og andre arrangement i regi av kommune og lag og foreninger. Å være aktiv i slike tiltak gir god helsegevinst!

Seniorgjengen på tur.
Foto: Torbjørn Slaastad

3.2.3 Funksjonshemmede

Et betydelig antall mennesker i Norge er bevegelseshemmede. For at også disse skal få muligheter til å drive med fysisk aktivitet, trengs det en viss grad av tilrettelegging.

Birkenes kommune

I Birkenes er det enkelte områder som er spesielt tilrettelagt for funksjonshemmede, eller er slik utformet at de kan benyttes av denne gruppen. Eksempler er Elvestien og Elveplassen med enkel fiskebrygge og gapahuk, tursti ved Valtjønn og turveien langs den gamle jernbanelinja til Tveide. I Birkenesparken er det også asfaltert tursti/rulleskiløype/lysløype. På Tobias jorde ble det i 2024 tilrettelagt med en petanguebane som kan brukes av alle. I 2024 er det blitt satt opp informasjonsskilt fra Tolnes/Osen til Flaksvatn og fra Birkeland skole til Tveide om den gamle Lillesands-Flaksvandsbanen. Dette har vært en del av prosjektet «lysetting av lina». En mulighetsstudie ved hjelp av midler fra Agder fylkeskommune der man har sett på mulighetene for lysetting av kulturminner, oppgradering av selve lina og gjøre lina attraktiv som turvei.

I Ogge er naturskoleleiren på Digesholman tilgjengelig for alle. Naturskoleleiren eies og driftes av Midt-Agder friluftsråd. All bruk og booking går via dem. For mennesker med nedsatt funksjonsevne, er det mulig å låne tilrettelagt båt for å komme seg til og fra leiren.

Det bør vurderes om det er behov for noen anlegg med universell utforming ved Engesland og Herefoss.

Skolene og idrettsanleggene er tilgjengelige for bevegelseshemmede. I Møglestuhallen i Lillesand (12 km fra Birkeland) er det varmebasseng.

Det er en selvfølge at man tar hensyn til universell utforming ved bygging av nye idrettsanlegg.

3.2.4 Andre folkehelsetiltak.

Det er flere andre folkehelsetiltak som drives i regi av private, lag og foreninger eller kommune. Her er noe av det som drives;

- **Treningssenteret Pust og Pes** har mange ulike tilbud, både fellestreninger og egentreninger. De har store saler med styrke- og utholdenhetsapparater, egen crossfitsal og sal for spinning og en for fellesaktivitet.
- **Mindre ballspill/innebandygrupper** for menn/ungdom/damer(eks kolestrolklubben, volleyball, innebandygrupper)
- **bedriftstrim** (fotball, volleyball, yoga)
- **Idrettslig aktivitet i regi av idrettslagene** (her er det en stor mengde tilbud, spesielt til barn og unge både på Birkeland , Herefoss og Engesland)
- **Aktiv på dagtid** er et treningstilbud med over 60 forskjellige aktiviteter; f.eks svømming, riding, yoiga, saltimer, egentrening mm. Dette er et tilbud for alle mellom 16 og 70 år som står helt eller delvis utenfor arbeidslivet. Birkenes er med i prosjektet. Dette er et regionalt tilbud som drives av Agder idrettskrets i samarbeid med frisklivssentralen.

Tabathatrening utenfor Birkeneshallen.

Foto: wfei

- **Aktivitet på resept/frisklivsentral:** Birkenes kommune har en frisklivsentral, den driftes av fysioterapeuter og inneholder blant annet fysisk aktivitet, læring og ulike mestringskurs, samt individuelle kartleggingssamtaler. Det er også mulighet til å delta på «bra mat kurs» og røykesluttkurs.
- **Aktivitet for innvandrere.** Et par ganger i året arrangeres det en friluftsdag for innvandrerfamilier, det kan være en skidag eller en turdag. Dette tiltaket er et samarbeid mellom kommune og Midt –Agder Friluftsråd. Tidligere var det en fast innvandrergruppelag som trente en gang i uka i Birkeneshallen, men den gruppa er ikke lenger i aktivitet. Det finnes imidlertid ei dansegruppe for barn fra Ukraina som drives av en instruktør fra samme land. Det er også ei turgruppe som drives i regi av Menighet/frivilligsentral 1 gang i uka for innvandrere.

Fra en aktivitetsdag/skileikedag for innvandrerfamilier på Tobias jorde

3.3 Behov, utfordringer og tiltak:

Utover det som allerede finnes vil det nok alltid være behov for andre tiltak/aktiviteter.

Når det gjelder denne planen handler det mest om tilrettelegging i forhold til ulike anlegg som stimulerer til idrett og fysisk aktivitet. Det vises derfor til utfordringer/tiltak og behov som er listet opp under avsnittene om friluftsliv og idrett. Det kan likevel her nevnes at det er ønskelig å opprette et folkehelseutvalg igjen. Dette var i virksomhet for en del år siden, men de siste årene har utvalget ikke vært i drift.

I de siste tre årene er det kommet en god del flyktninger, og hovedvekten kommer fra Ukraina. Bare de siste årene er det kommet over 130 personer derfra. Det er en utfordring å få til gode tiltak på fritida som passer for alle. Det er ofte enklere å integrere barna i allerede eksisterende aktiviteter. De voksne har kanskje vært vant til andre aktiviteter i Ukraina enn det som finnes her.

Hvert år orienterer kulturleder og fysioterapeut om tiltak som finnes i området. Det er viktig at denne ordningen fortsetter. Som nevnt over er det noen egne tiltak for innvandrere.

4. IDRETT I BIRKENES

4.1 Idrettsaktiviteter i Birkenes

Det finnes et utall av aktiviteter for både store og små i Birkenes. I Birkenes har vi 3 meget oppegående fleridrettslag; Birkenes IL, IL Gry og Herefoss IL. De har mange aktivitetstilbud til barn og unge, og virksomheten de driver er både forebyggende og helsefremmende. De har mange tilbud til barn, noe som er viktig ifht. motorisk og sosial utvikling m.m.

Det finnes blant annet tilbud om; barneidrett, fotball, skiskyting, langrenn, basketball, håndball, friidrett, orientering, volleyball, sykling, trim m.m. I tillegg til disse tre storaktørene finnes det også andre lag som driver god aktivitet; skytterlag, klatreklubb, kampsport, seniortrim, seniordans osv.

Frivillige lag og enkeltpersoner har mange ulike tilbud, bl a: dametrim/ aerobic/zumba/tabatha,/spinning/ yoga/innebandy/fotball/Espe rundt-løp m.m. og flere bedrifter har aktivitetstilbud til sine ansatte. "Kom og Dans" har vært aktive i Birkenes i mange år og har mange dansegilde folk på sine kurs og dansekvalder. KRIK er også aktive og har flere ungdommer på sine aktivitetskvalder. Tilbudene er mange og det burde være aktiviteter innen fysisk aktivitet for de fleste. Gymsalene ved skolene på Valstrand, Engesland skole og Herefoss skole er nærmest fullbooket på kveldstid og Birkeneshallen er fullbooket fra kl. 08.30-22 hver dag med unntak av helgene hvor det er noe ledig kapasitet. I løpet av

perioden er det kommet ny flerbrukshall ved folkehøgskolen Sørlandet som også benyttes av bygdas befolkning, både ulike grupper fra idrettslaget og også uorganiserte trimgrupper.

○ Toppidrett

Birkenes har i mange år vært en kommune der det satses på toppidrett, noe som i aller høyeste grad er med på å markedsføre kommunen på en positiv måte.

Det er mange utøvere, trenere og ledere som har vært med både på nasjonalt toppnivå, noen også internasjonalt. I dag er det skiskytterne i Birkenes som gjør seg bemerket over hele landet ,og de får stadig nye utøvere som bemerker seg helt i Norgestoppen. Lars Helge Birkeland var på elitelandslaget i skiskyting i flere år. Martin Uldal og Andreas Aas er begge på rekrutteringslandslaget i skiskyting. De har begge topp resultater internasjonelt, og det blir spennende følge skiskyttere fra Birkenes fremover.

Vi har også flere gode skyttere i Birkenes som har bemerket seg nasjonalt og på nordisk nivå. Tor Arnfinn Homme har flere gode resultater fra landsskytterstevnet og fra Nordisk mesterskap. De siste årene har Birkenes også fostret gode jentespillere, både i fotball og håndball. Fotballtalentet Johanne Fedeler ble i 2024 tatt ut på det norske J16 landslaget. Også innen friidrett er det utøvere med NM titler.

Kommunen bør være med å bidra til at toppidrettskulturen i Birkenes kan videreføres i årene som kommer. Det er viktig at kommunen støtter opp om de ulike utøvere eller lag som ønsker å satse på toppidrett. Også på anleggssiden er det viktig at kommunen bidrar til å legge forholdene til rette for videre toppidrettssatsing.

Birkenes skiskyttergruppe har fostret mange toppidrettsutøvere. Spennende å følge Martin Uldal i sin videre satsing!

○ Medlemsutvikling

Idrettsrådet består av Birkenes IL, IL Gry, Herefoss IL, Birkenes klatreklubb og Birkenes og Lillesand sportsskytterklubb. Birkenes IL har hatt den største utviklingen de siste årene og har nå 1141 medlemmer. De andre lagene har også økt medlemstallet, men ligger på en litt mer jevn utvikling. Klatreklubben har vært nede i en liten bølgedal, men er nå på vei oppover igjen.

Birkenes kommune

Pr.31.12.2023 har lagene følgende medlemstall som er innsendt til registreringen i Norges idrettsforbund. Tallene kan være noe høyere pga at ikke alle barn i barneidretten blir registrert:

Birkenes IL	949
IL Gry	159
Herefoss IL	207
Birkenes og Lillesand sportsskytterlag	112
Sørlandet modellflyklubb(reg. i Krs)	113
Birkenes klatreklubb	ca 80 (noe usikkert tall)

4.2 Idrettsanlegg i Birkenes

Det finnes flere anlegg for idrett i Birkenes kommune:

- **Birkenesparken** er det største anlegget med flere delanlegg; flere fotballbaner med både gress, grus og kunstgress, lysløype, sandvolleyballbane, tennisbane, ballbinge, rulleskiløype, skiskytteranlegg og lekepark for barn. Det siste tilskuddet er ny friidrettsarena for løp, hopp og kast samt en stor innendørs kunsgresshall. De bygget også nytt lager/kiosk i 2022. En egen bordtennislund kom i 2024. Det er et stort klubbhus med garderober, garasje/lager og kiosk. I tillegg er det klubbhus også nede i skiskytterhola. Anlegget drives og eies av Birkenes IL. Skoler og barnehager bruker anlegget til aktivitetsdager og turdager.

Birkenes IL eier et av Sørlandets fineste og mest allsidige idrettsanlegg. (Foto: Sigmund Javenes Flaa)

- **Herefoss/Engesland.** På Herefoss eier og driver Herefoss IL fotballbane/friidrettsanlegg, lysløype og ballbinge samt noen turløyper. Laget er også sterkt involvert i skianlegget på Øynaheia. Ny kunstgressbane og nytt friidrettsanlegg ble åpnet i 2019. Herefoss IL/Herefoss utvikling har også laget sandvolleyballbane og badeanlegg nede ved fjorden. I 2023 ble det også bygget lager/sanitæranlegg ved Kirkekilen. IL Gry eier og driver fotballbane/friidrettsbane, sandvolleyballbane, lysløype og turløyper. Anleggene på disse stedene ligger like ved skolene og skolebarna bruker anleggene daglig. I tillegg er det gymsal og ballbinge i forbindelse med skolene, og de drives og eies av Birkenes kommune.

Øynaheia/Toplandsheia er et vintereldorado med superfine skiløyper, og folk fra hele Sørlandet bruker området. Folk fra Herefoss er sterkt involvert i Øynaheia løypelag og gjør en stor dugnadsinnsats.

- **Skoleområdet på Birkeland** inneholder flere idrettsanlegg; Birkeneshallen, 2 ballbinger og 2 balløkker (en med grus og en m/asfalt), en sandvolleyballbane,

aktivitetsløype/klatrejungel, utendørs bordtennisbord, en sykkelbane/pumptrack samt gymsal som eies og drives av kommunen. Det er også flere turløyper i området.

- **Birkeneshallen** På Birkeland ligger Birkeneshallen (28x52 m) plassert mellom Valstrand ungdomsskole og Birkeland barneskole. Hallen brukes av begge skoler samt at den brukes av lag og foreninger på ettermiddags- og kveldstid. Hallen er fullbooket både på dagtid og kveldstid. I helgene er det ofte kamper og turneringer der. Det er ledig kapasitet sommerstid og enkelte helger gjennom året. Birkeneshallen er også bygdas storstue for andre kulturaktiviteter og det er flere store arrangement i hallen i løpet av året. For få år siden ble det lagt nytt gulv i hallen, det er installert nytt lys og garderobene er renoverte. Det er også satt opp en ekstra skillevegg slik at hallen nå kan deles i 3. Det er en utfordring at det ikke er nok treningskapasitet på ettermiddagstid til alle de som vil ha treningstid. Heldigvis har dette bedret seg noe i og med at det er bygget nye kunstgresshall og ny flerbrukshall på folkehøgskolen Sørlandet.
- **Klatreanlegg**: Klatreklubben drifter et innendørs klatreanlegg i Gamle Valstrand og de har også et utendørs klatre-anlegg på Flakkeheia.
- **Lysløyper**. Det finnes lysløyper både på Herefoss, Engesland og Birkeland. På Herefoss ligger den nær skolen og den er på ca 1 km. På Engesland ligger den også nær skolen og er på 1,7 km. På Birkeland ligger lysløypa i Birkenesparken/skiskytterstadion og er på 2,5 km. Løypene kjøres opp med maskin så for det er snøforhold.
- **Folkehøgskolen Sørlandet** Skolen eier og driver et 12.5 m svømmebasseng som barneskolen på Birkeland får leie til sin pålagte svømmeopplæring. Det er 13 km til nærmeste store svømmehall i Lillesand. Foruten svømmeanlegget finnes det en gresslagt balløkke og en gymsal her. Det finnes også et styrketreningsrom med apparater. En stor ny idrettshall sto ferdig i 2023.
- **Motorsportanlegg**. På Rugslund, ca 5 km sør for Birkeland sentrum driver Kristiansand Automobilklubb (KAK) en bilcrossbane.
- **Freds myrer modellflybane**. I løpet av 2020 har Sørlandets modellflyklubb utvidet sitt anlegg på Freds myrer på Svalandsheia. Det regnes nå som et av Norges beste anlegg for modellflyaktivitet og de satser på å arrangere store mesterskap her.
- **Treningssenter**: Det finnes ett treningssenter ; «Pust og Pes» på Tolnes ble etablert for noen år siden. Dette senteret er viktig for økt fysisk aktivitet i befolkningen. Her trener både unge og eldre.
- **Sandvolleyballbaner** finnes ved Valstrand skole, to baner ved Elveplassen friluftsområde, en i Kirkekilen på Herefoss og en på Engesland.

- **Freesbee-anlegg** finnes ved Valstrand skole, ved Oggevatn grendehus, på Herefoss og på Engesland.
- **Tobias jorde:** I 2024 ble det åpnet en petanguebane her. LHL har ansvar for driften og driver aktivitet. Banen er åpen for alle til enhver tid. Utstyr kan lånes på biblioteket eller bua.
- **Andre anlegg:** Skyteanlegg finnes både på Herefoss, Engesland og på Birkeland.

Det vises for øvrig til idrettsanleggsregisteret www.idrettsanlegg.no

5. OMRÅDER FOR FRILUFTSLIV OG FRILUFTSLIVETS FERDELSÅRER

Det er satset på tilrettelegging for friluftslivsaktiviteter de senere år, både i regi av kommune og i regi av private eller lag og foreninger. Å legge til rette for aktiviteter i naturen kan virke forebyggende på flere områder; man får god trim, man får gode naturopplevelser, man blir kjent i egen kommune, og det er ofte sosialt hvis man drar flere sammen. Det har vært en bevisst satsing på «nærturtilrettelegging» som et forebyggende folkehelseiltak. En utfordring kan være å trekke ungdom med i friluftslivsaktiviteter selv om vi har sett en økende tendens til at også flere unge benytter seg av eksempelvis toppturtilbudet. Dette kapittelet viser en oversikt over tilrettelagte turstier og friluftsområder.

5.1 Allemannsretten

Allemannsretten gir alle rett til fri ferdsel og opphold i naturen. Loven sier at alle har lov til å ferdes og oppholde seg i utmarka i Norge. Allemannsretten er et gratis fellesgode og en del av vår kulturarv. Den gir deg rett til å bruke utmarka, uavhengig av hvem som er grunneier.

5.2 Grunneiere

Som en hovedregel er samtykke fra grunneier nødvendig i alle tilfeller der aktiviteter faller utenfor allemannsretten, og grunneiere er med det en svært sentral aktør i planlegging, tilrettelegging og utvikling av sti- og løypenettet. Grunneier må gi tillatelse dersom en ønsker å legge til rette for allmennheten ved eks. bygging av klopper eller bruer, merking og skilting, utsetting av benker eller turpostkasser. I Birkenes har det fungert slik at de fleste avtaler med grunneiere har vært muntlig. Enten idrettslag eller kulturkontoret har forespurt grunneierne før man har gjort tilrettelegginger. Det er utrolig mange positive grunneiere som bidrar til at folk får god trim og gode opplevelser på merka turstier. I enkelte tilfeller er det skrevet kontrakt med grunneiere, bl.a. ved opparbeidelse av turstier langs deler av elva. Det er utarbeidet en oversikt som viser hvilke grunneiere som har gitt tillatelse til de ulike turstiene.

5.3 Kartlegging og offentlig informasjon

For å tydeliggjøre friluftsverdier i kommunen ble det i 2017 foretatt en kartlegging og verdisetting av friluftsområder i kommunen. Dette er et viktig grunnlag for arbeid med kommune- og arealplan samt tiltaksplanlegging for grøntstruktur og kulturlandskap. Det var et nasjonalt mål at alle kommuner skulle ha gjennomført en slik kartlegging innen 2019.

Birkenes kommune

Som et ledd i arbeidet med prosjektet «Friluftslivets ferdselsårer» har kartavdelingen i kommunen i samarbeid med kulturkontoret kartlagt alle merka turstier. Anbefalte parkeringsmuligheter, utsiktspunkt og gapahuker er også kartlagt.

På nettsiden til kommunen er det oversikt, beskrivelse og kart over turstier, skiløyper og friluftsområder. Det er også oversikt over toppturer, barnas toppturer, eventyrløype, trolljakt mm. Det digitale prosjektet «Telltur», som er et samarbeid med Midt-Agder friluftsråd, er også informert om på nettsiden. Det er satt opp informasjonskilt i sentrum med informasjon om friluftsområder og turløyper. Det selges turhefter og toppturhefter med beskrivelse og kart av turer på ulike steder i kommunen.

5.4 Statlig sikra friluftsområder

Birkenes kommune er det tre statlig sikra friluftsområder:

1. Tovdalselva/Elveplassen er kommunens offisielle friluftsområde. Her er to sandvolleyballbaner, sandstrand, fine natursteinsmurer, toalett, gapahuk, bord, benker og parkeringsplass. Tursti med solcellelys ble satt opp høsten 2024 og går gjennom området. I løpet av 2024 vil det bli plassert ut en badstu i kommersiell regi. Området er mye brukt av både lokalbefolkning og tilreisende turister og fiskere. Deler av området er universelt utformet.
2. Berse er et offentlig friluftsområde på Birkeland som er tilrettelagt med badestrand, grøntområde, lekeplass, sanitæranlegg, asfaltert parkeringsplass, brygger/vanntrampoline og stupeanlegg og tursti. Dette området er veldig mye brukt sommerstid. Deler av området er universelt utformet.
3. Dikesholmane i Ogge ble kjøpt av Midt Agder friluftsråd i 2009. Her er det tilrettelagt med flere gapahuker, brygger, aktivitetsløype, kanoer for utlån, bålplasser og parkeringsplass. Det er også båter som kan lånes i spesielle tilfeller. Deler av området er universelt utformet.

5.5 Badeplasser

De mest populære badeplassene på Birkeland er i Berse, i elva ved Flakkebrua og på Sandøyra ved Mollestadbrua. Ellers er det flere bademuligheter i Tovdalselva. På Herefoss er det flere bademuligheter ved Herefossfjorden. Det er sandstrand ved Tjøstolfs brygge og i Kirkekilen. På Engesland er det populært å bade ved Stemplona.

5.6 Andre områder for friluftsliv

Det er flere fine friluftsområder i Birkenes som er tilrettelagt med turstier, gapahuker, bord, benker, bålplasser osv. Dette gjelder:

Flakkeheia/Flakke loner: Store deler av Flakkeheia er kommunal eiendom. Da deler av Flakkeheia ble vernet for en del år siden ble det vedtatt at midlene kommunen da fikk skulle gå til friluftstiltak for allmennheten. Eskedalstjønna friluftsområde ble etablert i 2018. Her er det gapahuk og utedo, bålplasser, brygge og flere turstier, bl a ei artig eventyrløype på ca 1 km. Kunstneren Terje Gordon Jensen fra Skreros har laget flere spennende figurer langs turstiene, bl.a. kan barna se etter småtrollene som bor i trestammen, finne utskårne ansikter, finne dragen i en av Eskedalshellerne eller se om nøkken i Galtetjønns dukker opp. Barna kan også jakte på Eskedalstrollet som smeden Steven Carpenter lagde tidlig på 2000-tallet.

Flakke loner er et fantastisk fint og mye brukt turområde. Herfra går det turstier oppover langs Digeelva, mot Homsli og oppover Sauestøldalen. Sommerstid er området populært for bygdas lokalbefolkning og for turister som kommer i bobil eller som overnatter i telt.

På Flakkeheia kan barna oppleve mye artig!

Tobias jorde: Jordet er kommunens tusenårssted midt i sentrum. I årene etter år 2000 er det blitt gjennomført flere tiltak for å skape en aktivitetsarena i sentrum som skaper livsglede og fremmer god folkehelse. Det er laget scene, ruinene etter Tobias sitt hus er gravd fram, det er laget et arboret med over 25 ulike treslag, det går en fin tursti rundt hele jordet og denne lyses opp om kvelden med solcellebelysning. Det er flere aktivitetsområder for barn og i 2024 kom det opp en petanguebane som alle kan bruke, også eldre og funksjonshemmede. I 2022 ble det bygget en fin gapahuk som mange bruker. Vinterstid blir området brukt til ski-og akeaktivitet. Kopien av Lillesand-Flaksvandbanen er et fint element i området. Det er også satt ut flere nye bord og benker. Tobias jorde er blitt nettopp det man ville ha– et møtested på tvers av generasjoner.

Digerhaug: Her er laget en pyramide/gapahuk samt tursti og enkle styrke/balanseapparater. Dette var i utgangspunktet tenkt som et aktivitetsområde i rehabiliteringsøyemed og for beboere i omsorgsboliger og sykehjemmet i nærheten. Det går også en liten tursti opp til Senetoppen – et fint utsiktspunkt.

Skoleområdet Birkeland skole/Valstrand skole: Det er mange fine turstier i området og det er bygget en gapahuk med taulekområde ved Øygardstjønns. Det er to topturer like i nærheten, Skaftåsen og Natveitåsen. Skolene ligger naturskjønt til med både vann og skog like i nærheten. Den gamle jernbanelinja fra skolene til Tveide er fin både til tur og sykling. Underveis er det i 2024 satt opp flere bord og benker samt informasjonskilt om Lillesands- Flaksvandbanen. Det er to barnehager også i dette området som bruker naturen rundt veldig mye.

Herefoss: På Herefoss ble det i 2019/2020 anlagt et fint badeanlegg, sandvolleyballbane og lekepark i Kirkekilen. Det er også en gapahuk og badeplass ved veien mot Nes.

Birkenes kommune

Dagsturhytta Kolåsbu ble satt opp høsten 2022 og er blitt et populært turmål og er åpen for allmennheten hele året. Herefoss IL har tatt på seg driftsansvaret for hytta og området rundt. De har gjort en meget god jobb med tilrettelegging av flere turstier og toppturer i området. Det er også laget ei eventyrløype og planlegges et taulekområde for barn slik at området blir et enda bedre familivennlig alternativ. Toalett, bålplasser og benker har laget også fått på plass.

4 toppturer i Herefoss er med i toppturprosjektet i Birkenes; Kolåsbu, Robufjell, Direnesfjellet og Tvitjennknatten.

Engesland. Her er det lagt til rette med aktiviteter på badeplassen ved Stemplona i Ljosevann. Det er merka stier nær Engesland skole. Bellandsheia er et populært turmål og i 2023 ble det anlagt en ny gapahuk her som er blitt meget mye besøkt. Fra Vegusdal er det merket tursti på den gamle Kongeveien, Kirkeveien og Futevegen. Totalt ca 23 km merka løype. Det er også 3 toppturer som er med i toppturprosjektet i Birkenes, Storemyrknuten, Lindalsknuten og Tillarknappen.

Toalettet ved Kolåsbu er bygget av Herefoss IL på dugnad og ved hjelp av spillemidler og noe kommunalt tilskudd.

5.7 Gapahuker

I Birkenes er det nå 23 gapahuker som er åpne for allmennheten:

Sted:	Eier:
Bellandsheia, Engesland	IL Gry
Toplandsheia	Herefoss IL
Herefossfjorden Tjøstolfs brygge	Herefoss IL
Ogge Dikesholmane	Midt-Agder friluftsråd
Haustarfjellet	Aabel grendelag
Elva Flaa Buhølen (ved elva på østsiden)	Privat
Elva nord for Slettane bru (vestsiden av elva)	Fiskelaget
Elva Årdalen (Eriksbu ved elva, østsida)	Privat
Elva Tellefsbu (på vestsida)	Fiskeforeningen
Elva Elveplassen (på østsida)	Birkenes kommune
Elva Teinefossen (Oppe på plataet)	Birkenes kommune (avtale om drift med Speidergruppa)
Flakke loner	Birkenes Skytterlag/Lillesand og Birkeland pistolskytterklubb
Flakkefossen	Flakk velforening
Flakkeheia Nyhus på	Birkenes kommune(avtale om drift med Speidergruppa)
Flakkeheia Eskedalstjønna	Birkenes kommune
Tobias jorde	Birkenes kommune
Valtjønn	Hampehaugen barnehage
Øygardstjønn	Birkeland skole
Natveitåsen	Natveitåsen barnehage
Tveide Skilleveisletta	Privat
Håbsåsen Håbeslandsheia	Privat
Digerhaug	Birkenes kommune
Birkenes kirke	Birkenes kirke

5.8 Turstier/ferdselsårer

Birkenes kommune har vært med i et nasjonalt prosjekt «Friluftslivets ferdselsårer». I den forbindelse har kartavdelingen nå kartfestet alle turstier, gapahuker, parkeringsplasser, utsiktspunkt og flere badeplasser. Dette er innsendt til Kartverket. I tillegg er det nå stort sett satt opp grønne nasjonale standardskilt på de kartfesta turstiene og som man har fått tillatelse av grunneierne til å gjøre.

I Birkenes er det nå ca 313 km med merka turløyper, og vinterstid blir det kjørt opp ca 48 km skiløyper!

5.8.1 Samarbeid med frivillige

Det er satt opp benker og bord, samt noen gapahuker langs enkelte turstier og i friluftsområder. Dette er blitt mulig takket være positive grunneiere og meget godt samarbeid mellom kulturkontoret og frivillige lag. Kulturkontoret har koordinert arbeidet, mens det er flere frivillige grupper som har stått for merking, skilting, noe kontakt med grunneiere og årlig vedlikehold.

Her er liste over de som pr. 2024 er involvert i dette arbeidet:

Birkenes historielag - Birkenes IL Orienteringsgruppa - Birkenes Skytterlag - Birkenes speidergruppe
Herefoss IL - IL Gry – Seniorturgruppa - Elvestiens venner - Håbesland grendelag - Ogge grendelag Aabel grendelag - Ås grendelag

Det norske turskiltprosjektet startet i 2013 og ble avsluttet i 2019. Dette var et samarbeidsprosjekt mellom mange ulike instanser, og det genererte mange midler til skilting rundt om i alle kommuner i landet. Det ble laget en egen skiltbok med maler slik at skiltingen ble lik i hele landet. Birkenes fikk flere midler av Gjensidigestiftelsen og Aust-Agder fylkeskommune til skilting flere steder i vår kommune. Det gjenstår fortsatt noen få stier som ikke er merket etter denne standarden så det er behov for å fortsette. Det er viktig at skiltingen vedlikeholdes. Dette arbeidet må videreføres i handlingsprogrammet, med en årlig sum.

Det er laget en oversikt over alle merka turstier med kolonner for parkeringsmulighet, utkikkspunkt, WC, universell utforming, grunneieravtaler, ansvar for vedlikehold mm. Se vedlegg.

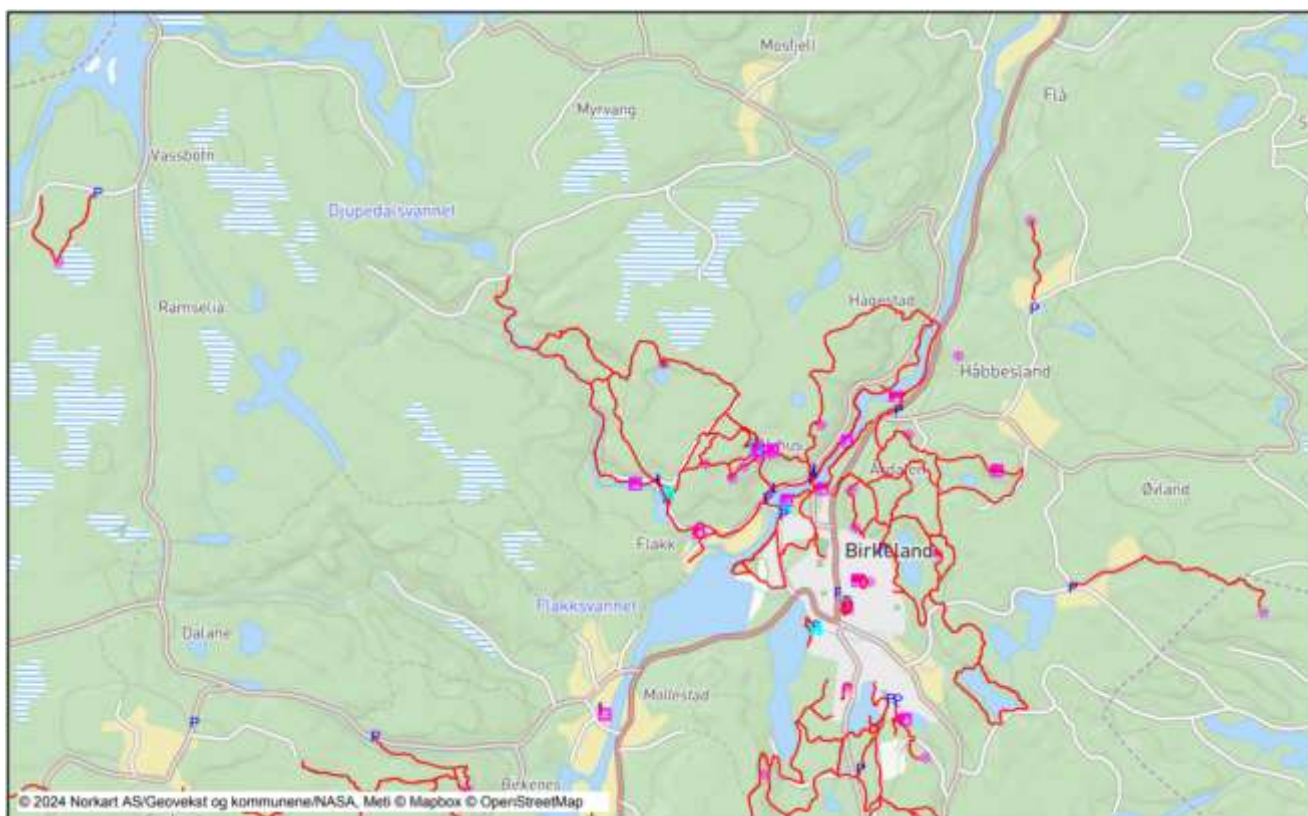
*De fleste løyper i
Birkenes er merket med
grønne standard skilt*

5.8.2 Kart over alle merka turstier

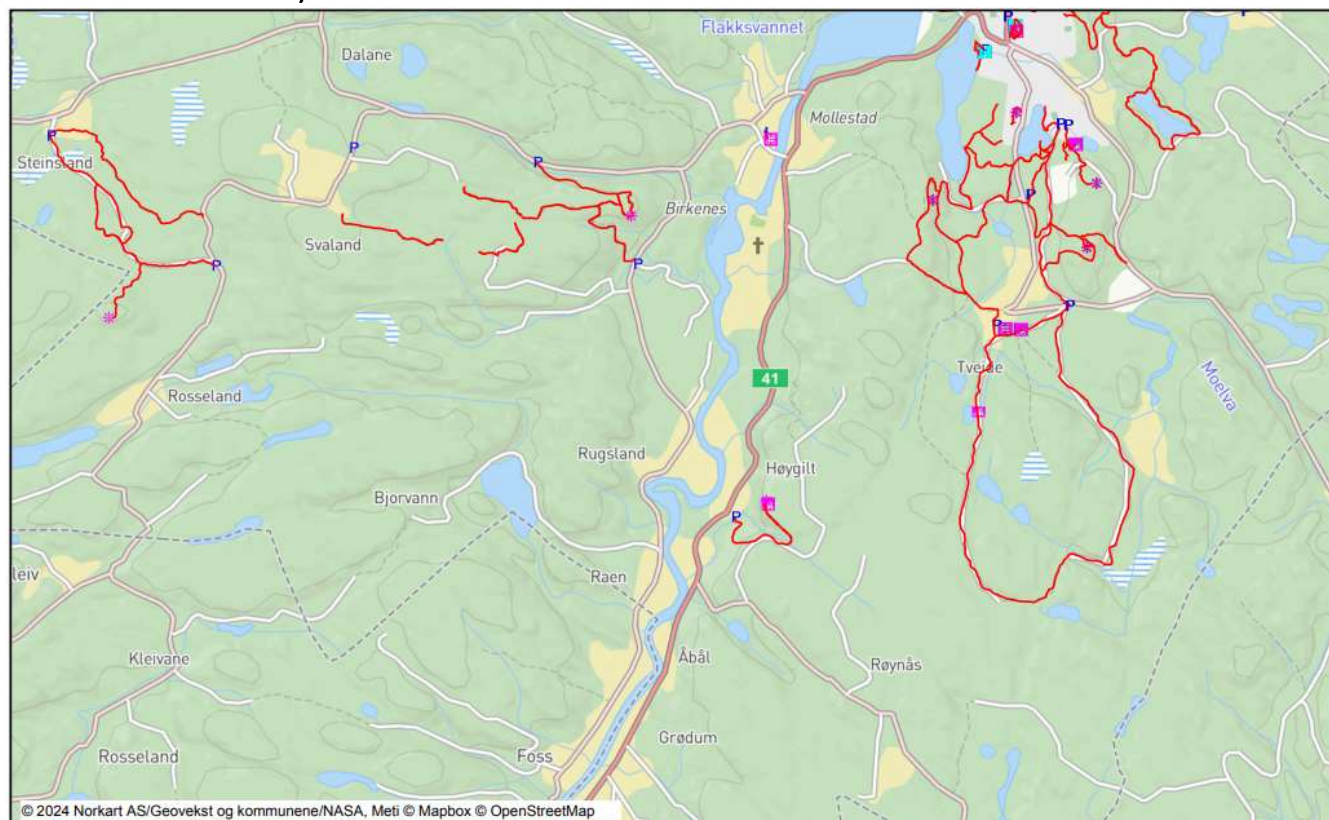
Her følger kart over alle merka turstier, merka gapahuker, parkeringsmuligheter, utsiktspunkt og noen badeplasser. Kartene ligger tilgjengelig på www.birkenes.kommune.no

TURSTIER BIRKELAND SENTRUM

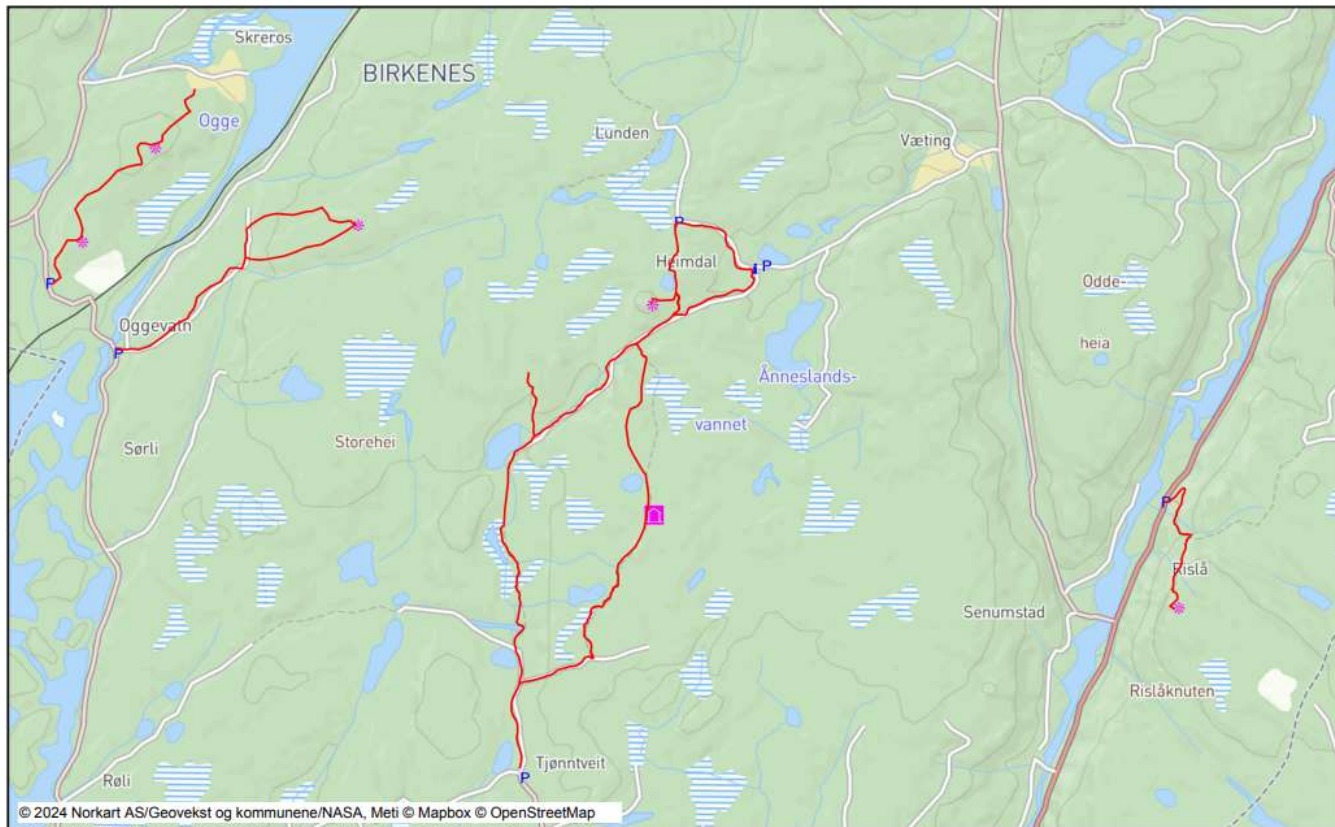

TURSTIER BIRKELAND SØR

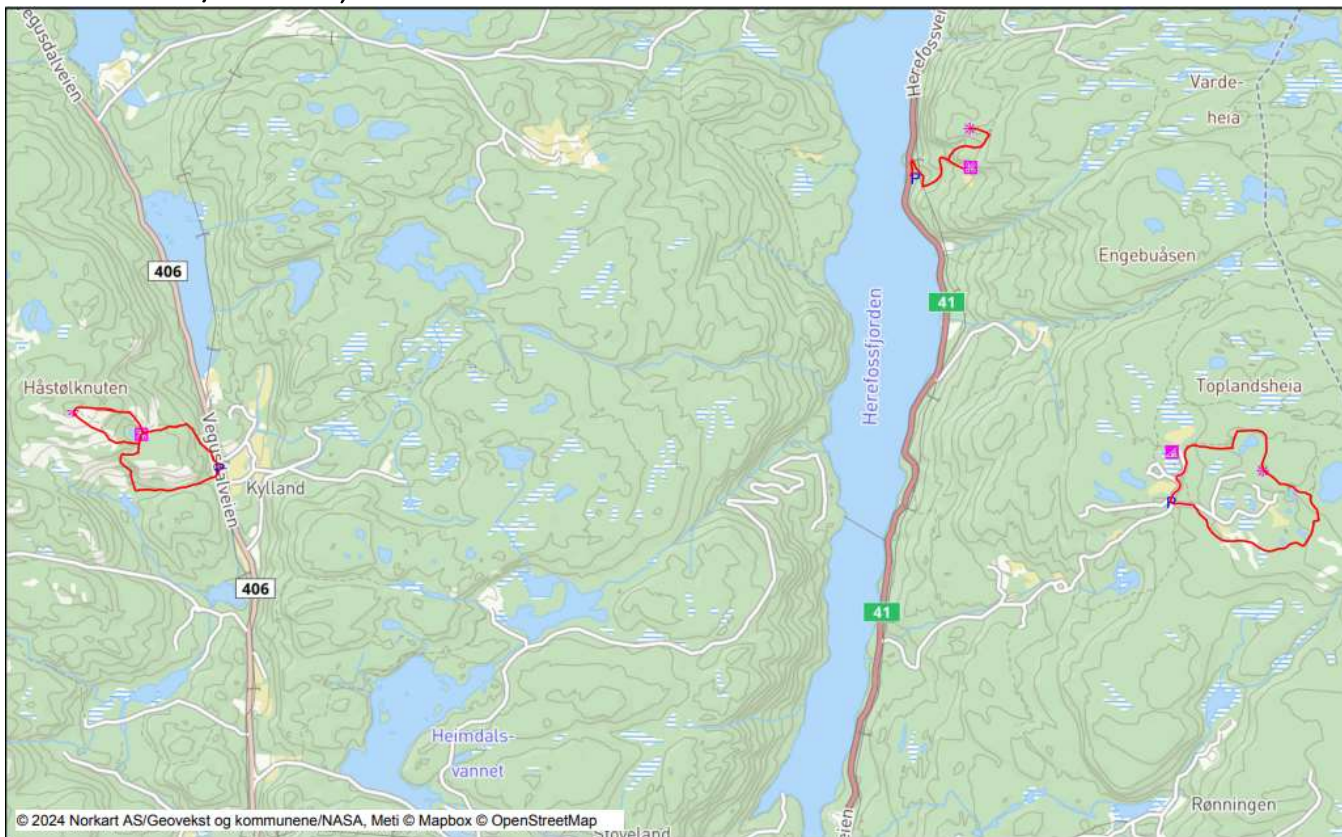

TURSTIER BIRKELAND NORD

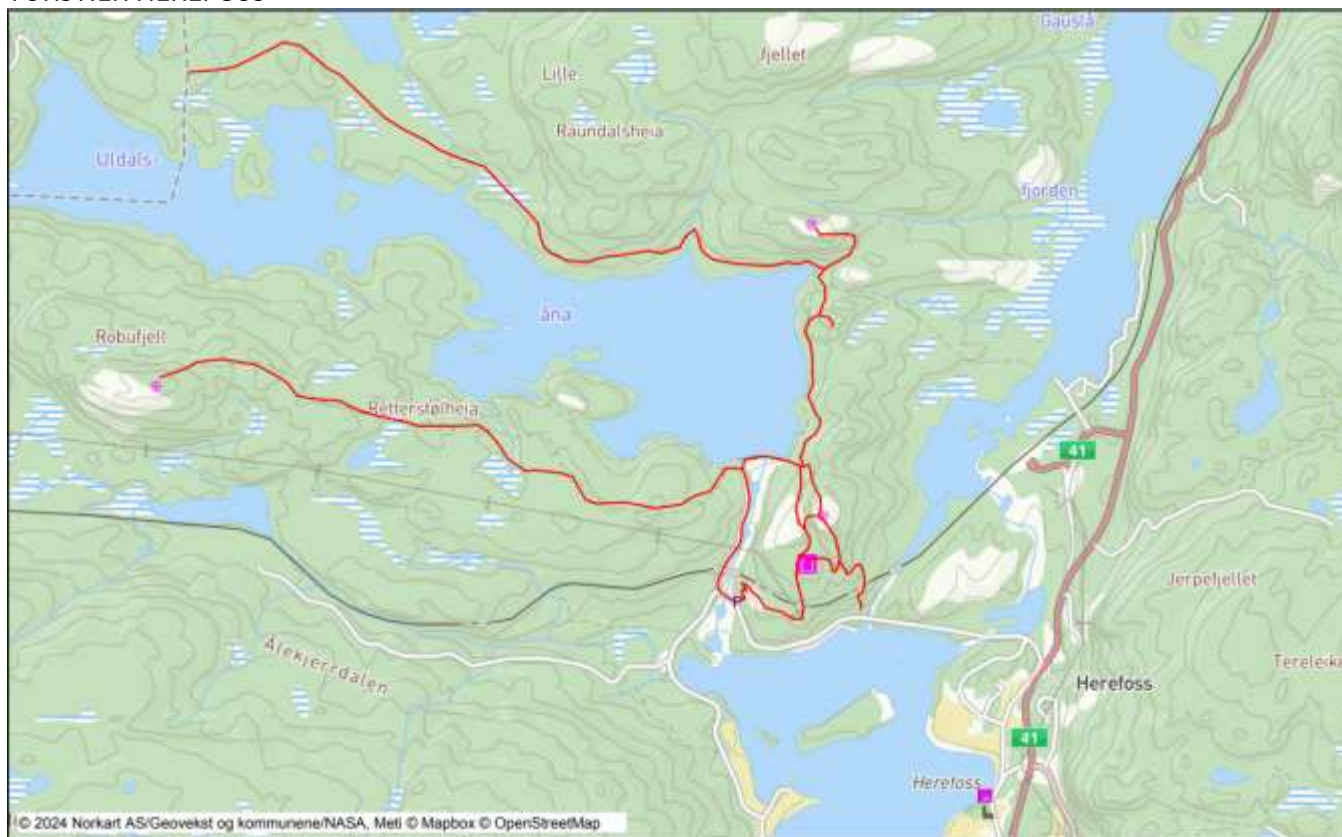

TURSTIER HÅSTØLKNUTEN, DIRENESFJELLET OG TVITJENKNATTEN

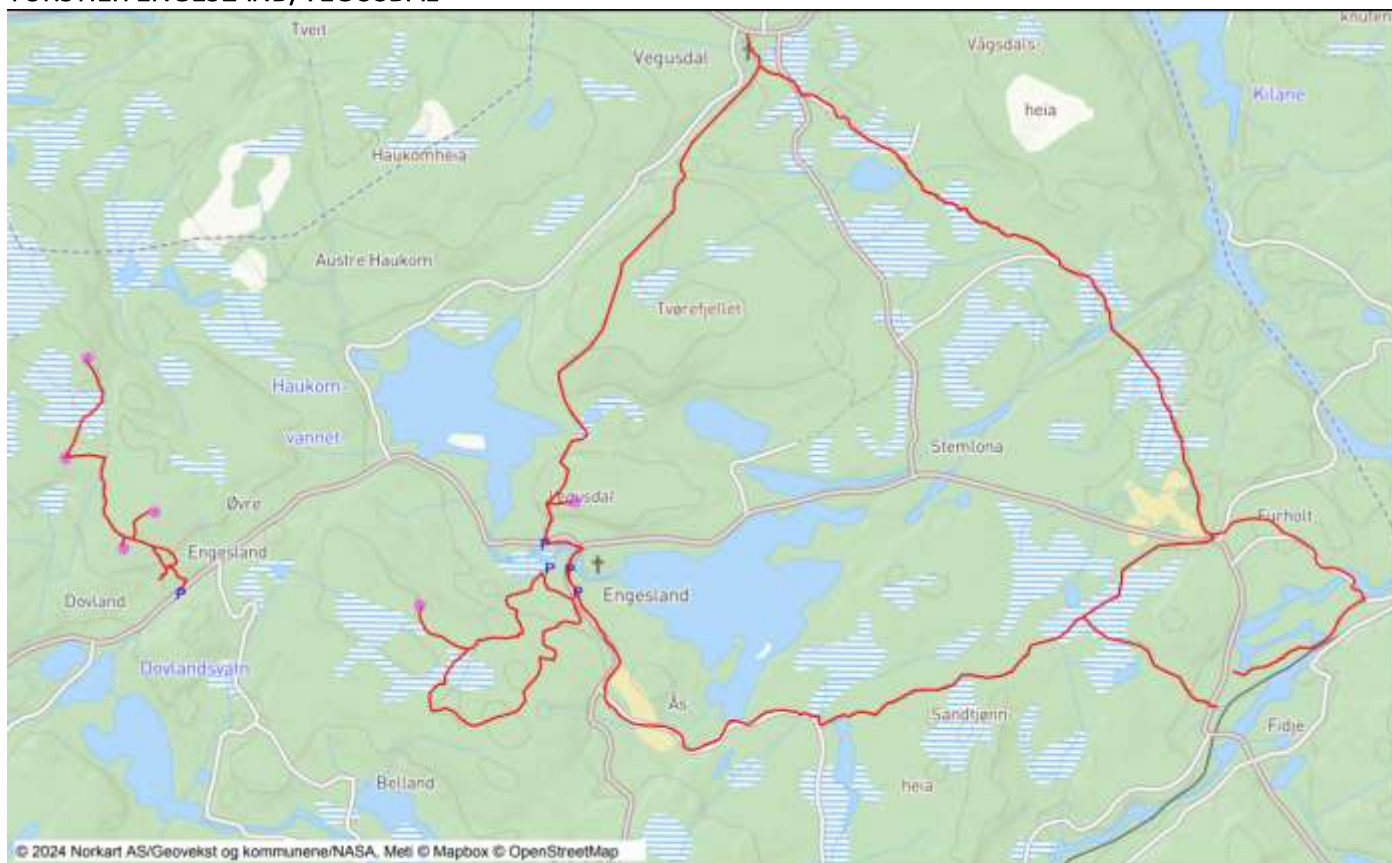

TURSTIER HEREFOSS

TURSTIER ENGESLAND/VEGUSDAL

5.8.3 Sykkelløyper

Det er mange fine sykkelmuligheter i Birkenes. Dette er ikke kartfestet i denne omgang. Det bør imidlertid være et mål å få laget en oversikt over aktuelle/anbefalte sykkelruter i kommunen.

5.8.4 Padlemuligheter

Padlemulighetene er mange i Birkenes, både i elv og vann. Det er utarbeidet et padlekart over Ogge som er et padleeldorado med 365 øyer og flere rasteplasser.

5.8.5 Skiløyper

Tveideløypa er blitt oppgradert de siste årene av Birkenes IL, og så fort snøen kommer kjører laget opp maskinpreparerte skiløyper både for klassisk og skøyting. De kjører også løyper i lysløypa i Birkenesparken. På Tobias jorde har kommunen tilrettelagt med skileik i flere år, og mange barn og unge har benyttet seg av dette. Området blir maskinpreparert takket være Birkenes IL, og det er kjøpt inn utstyr som settes opp til glede for barna. Også skoler og barnehager benytter området når snøen er der. IL Gry kjører fine løyper på Bellandsheia og i lysløypa, og Herefoss IL kjører i sin lysløype. Man må være evig takknemlig for all dugnadsinnsatsen som legges ned for å kjøre fine skiløyper!

Snøfattige vintre er et vanlig fenomen på Sørlandet, og det er stadig flere lag som går til innkjøp av snøproduksjonsanlegg. At det også kan bli aktuelt i Birkenes, må man kanskje regne med.

Øynaheia/Toplandsheia: Vinterstid er Øynaheia/Toplandsheia blitt et meget populært område for hele Sørlandets befolkning. Her er skiløyper med varierte løypelengder; 2,5 km, 3,5 km, 7,5 km, 11 km og 16 km. Skiløypene kjøres opp av løypelaget som får faste årlige tilskudd av kommunene Arendal, Froland, Grimstad og Birkenes.

6. FRILUFTSLIVSAKTIVITETER

6.1 Kulturorientering

Det er O-gruppa i Birkenes IL, i samarbeid med kulturkontoret, som står bak dette. 40 O-poster plasseres ut hver vår på ulike kulturminner i terrenget og står oppe til elgjakta begynner. Det er utarbeidet kart og beskrivelse av alle kulturminnene i et eget hefte. På denne måten får folk trimmet, de blir kjent i naturen i Birkenes og de blir kjent med den lokale historie. Tiltaket ble startet opp i 1998 og bør fortsatt være et tilbud.

6.2 På topp i Birkenes

I 2005 startet man med toppturer til 5 topper hvor man plasserte postkasse med bok som folk kunne skrive seg inn i. Dette prosjektet utvikler seg stadig og i 2024 er det 27 topper! Man har nå klippekort der folk klipper på hver topp og ved fullt kort får de fin toppturpremie. Barn fra 10-12 år trenger 12 klipp for å få premie! Man ser av tallene at dette har vært og er et vellykket folkehelseiltak. Spesielt i coronatida var det mange familier og barn og unge som gikk toppturene. Det ble en

Prosjektet er et samarbeid mellom Birkenes IL, IL Gry, Herefoss IL og kulturkontoret/folkehelse i kommunen. Her representert med leder i IL Gry, leder i Herefoss IL, repr. fra orienteringsgruppa i Birkenes IL samt folkehelsekoordinator og kulturleder fra kommunen.

Birkenes kommune

utrolig rekord i 2020 med 27050 besøk på toppene! Antall besøk har gått noe ned de siste årene, men likevel er dette et fint folkehelseiltak. Opplegget er et samarbeidsprosjekt mellom Birkenes kommune, kulturkontoret og de 3 idrettslagene Birkenes IL, IL Gry og Herefoss IL.

- **Toppturer for barn:** I mars 2020 lanserte kommunen (kultur og folkehelse) et eget toppturprosjekt for barn

(fra 2-10 år) med 8 toppturer rundt Birkeland sentrum. Også her er det klippekort og fine premier. Det ble en artig serie med fine figurer på postkassene laget av en lokal ungdom, Tallak Senum Lie.

6.3 Ut på tur i Birkenes

Eget hefte om alle merka turstier i kommunen. Det er nå turstinett øst, vest og sør for Birkeland sentrum. Det er også merket stier nær lokalmiljøet på Engesland og Herefoss samt til andre mål i kommunen. Det kommer nok til å bli merket noen flere, men hovedmålet nå vil være å vedlikeholde eksisterende stier. Turstiene går gjennom 2 ganger i året av flere pensjonistgjenger som gjør en god jobb med å holde stiene åpne og sjekke at skilt og merker er i orden.

- **Eventyrløype for barnefamilier.** I 2019 ble det laget et eget opplegg med eventyrkort for barn. Kortet kan kjøpes på Best bensinstasjon og biblioteket og inneholder kart og beskrivelse av 6 fine turmål rundt Birkeland. (Flakkeheia og elva) Ved hvert turmål er det rastemulighet og bålplass. Det er postkasse med klippetang. I postkassa er det ark med mange tips til oppgaver som barna kan løse samt ei eventyrbok fra biblioteket. Når barna har klippet alle 6 turene kan de få en fin «ut på tur – aldri sur»- t-skjorte på biblioteket. Tiltaket vil fortsette.
- **Aktiviteter ved dagsturhytta Kolåsby.** Herefoss IL har tilrettelagt ei spennende trolløype i nærheten av dagsturhytta Kolåsby. Løypa er på ca 600 m og er en fin aktivitet. I høstferien 2024 ble et spennende interaktivt tiltak åpnet på alle dagsturhyttene i Agder i samarbeid med fylkesbiblioteket.

Et spennende interaktivt spill er nå i gang på alle dagsturhyttene i Agder.

I trolløypa ved Kolåsby på Herefoss kan man bl. a. møte dette gitarspillende trollet.

Både barn og voksne imponeres av de koselige og fine figurene som trekunstneren Terje Gordon Jensen har laget på Flakkeheia. Det er et ønske at det skal komme flere.

Mange barn har vært på tur på Flakkeheia! Her kan de møte litt av hvert!

6.4 «Bua»

Våren 2020 ble det åpnet et tilbud på Birkeland der barn og unge og familier kan få låne gratis idretts- og friluftsutstyr. Sportsbua låner ut både sykler, ski, baller, soveposer, telt, hengekøyer, padlebrett osv. Tiltaket drives i regi av frivilligssentralen. Det er blitt lånt ut utstyr jevnt og trutt etter åpningen. Tiltaket ble opprettet ved hjelp av midler fra Gjensidigestiftelsen og Birkenes sparebank og man håper på drift i flere år framover.

7. VISJON, MÅL OG TILTAK

Birkenes kommune har sin hovedvisjon: «Sammen skaper vi vekstmiljø for alle», og dette skal bygge på følgende verdier: Sprek, ekte og dyktig. Når det gjelder kommunens satsing på idrett og fysisk aktivitet og friluftsliv er målet å tilrettelegge idrett- og friluftstilbud som skaper gode opplevelser og gir bedre helse, trivsel og livskvalitet!

Det er utrolig viktig å se på frivillig arbeid som en av de store bidragsyterne i forhold til idrett og aktivitet. Frivilligheten samler mennesker og gir en glede i det å være engasjert. Frivilligheten er i Birkenes anerkjent som en av de sentrale byggesteinene i lokalmiljøet, og det må man håpe de fortsatt kan være.

7.1 Strategier

- **Utvikle idretts- og friluftsanlegg som er tilpasset dagens og framtidens behov ved å opprettholde og øke det gode samarbeidet med lag og foreninger.** Målet er et godt organisert idretts- og friluftstilbud både på Engesland, Herefoss og Birkeland. Tilrettelegging for fysisk aktivitet for flere grupper av befolkningen. (voksne, eldre, bevegelseshemmede m.fl.)
- **Sikring av arealer.** I forbindelse med skolene i kommunen er det viktig at kommunen sikrer tilstrekkelige arealer for utbygging av idrettsanlegg til skolebruk samt sikring av grøntarealer til friluftslivstiltak for skoleelever. Det kan være aktuelt å sikre deler av Flakkeheia.
- **Samhandling.** Det er nødvendig med samhandling innad i kommunen, mellom kommune og andre offentlige myndigheter. Midt - Agder friluftsråd er en viktig samarbeidspartner og Birkenes kommune er aktivt med i denne organisasjonen. Dette samarbeidet bør fortsette. Det er også viktig å opprettholde et godt samarbeid med grunneierne.
- **Driftsperspektivet må tydeliggjøres ved bygging av nye anlegg.** Alle anlegg må vedlikeholdes og driftes på en fornuftig måte. Det kreves ofte økte økonomiske rammer for å sikre at ikke nye anlegg forfaller.
- **Tilrettelegging for nærturer** er et viktig prinsipp som må bygges videre på. Undersøkelser viser at bruken av naturområder går ned hvis det er mer enn 500 m til nærmeste tursti, turområde eller andre grøntområder. Man må også videreutvikle idrettsanlegg som stimulerer til uorganisert aktivitet nær der folk bor, via anlegg ved skoler, barnehager og boligområder.
- **Søke ekstern finansiering.** Birkenes kommune har i flere år slitt med økonomi og har måttet redusere både når det gjelder tiltak og personell. Det ser dessverre ikke mye lysere ut framover. Det er nødvendig å fortsatt se på muligheter for finansiering fra fylket, stiftelser og næringsliv, noe som også ofte forutsetter samarbeid med frivillige organisasjoner. Birkenes har flere områder som er statlig sikret, og dette gir mulighet for å søke midler til tiltak. Statlige spillemidler er en viktig finansieringskilde for anleggutbygging.
- **Utvikle Birkenes som sykkelkommune**
- **Vurdere opprettelse av en friluftslivs- og/eller idrettsbarnehage i Birkenes.**

7.2 Behov og tiltak

- **Utvikling i Birkenesparken.** Birkenes IL har de siste årene hatt store utbygginger. Det neste som står på programmet er å få skiftet lys i de store lysmastene på stadion til ledlamper. Lysløypa og skiskytterstadion står på lista for renovering. Sykkelgruppa har meldt behov for å anlegge en større pumtrackbane/sykkelbane. Bordtennis kom på plass i høst, og det planlegges en treningsbane for basketball, en streetbasketbane. Anlegget brukes av mange barn og unge.
- **Utvikling på Engesland.** IL Gry ønsker å omgjøre sin grusbane til kunstgress. De planlegger også å få til et klubbhus samt sanitæranlegg og kiosk ved idrettsplassen. Deretter ønsker de å få til et aktivitetsanlegg/hinderløype samt rehabiliteringsløypa. Ønske om en gapahuk i sentrum v/vannet på Engesland.

- **Utvikling på Herefoss.** Herefoss IL planlegger et nytt idrettsbygg med aktivitetssal og klubbhus. De er ikke helt fornøyd med dagens friidrettsdekke og planlegger å skifte til tartandekke. De ser også for seg flere aktiviteter rundt skolen, bl. a. en padeltennisbane samt et skileikområde.
- **Økt kommunalt tilskudd** til idrettslag som bygger og drifter idrettsanlegg. Få til en mer forutsigbar avtale med en viss fast % -tilskudd ved bygging av nye anlegg til gode for barn og unge og allmennheten.
- **Berseområdet.** Sanitæranlegget er modent for renovering. Eksisterende toalett ble bygget på 50-tallet og renovert noe i 2011. Det er ikke universelt utformet. Det bør bygges et helt nytt toalett nærmere badeplassen. I flere år har renovering/opprusting av området ved Møllebekken vært et tiltak som både har vært omtalt i denne planen samt i forvaltningsplanen for statlig sikra områder. Det bør gjøres noe med i kommende planperiode. Det er mye folk her på sommeren, og det er et ønske å utvide sandstranda samt få til ei baderampe for folk med bevegelsesutfordringer.
- **Tovdalselva.** Det er behov for flere parkeringsplasser og toaletter langs elva. Det har også kommet innspill om universelt utformet fiskeplass og baderampe.
- **Flakke loner/Flakkeheia.** Flakke loner er et mye benyttet turområde både av lokalbefolkning og av turister med telt og bobiler. Det er behov for regulering av området (parkeringsplasser, skilting, toaletter, bord og benker)
- **Digerhaug friluftsområde har behov for en oppgradering.** Området er dessverre ikke brukt så mye i rehabiliteringsøyemed som planlagt. Det har også vært noe hærverk der. Det bør komme på plass ansvar i fht bruk og vedlikehold.
- **Skoleområder /barnehageområder** fungerer som arenaer for både organisert og uorganisert aktivitet og de bør være åpne også utenom åpningstidene. Disse arenaene bør derfor utformes slik at barn får de utfordringene som utvikler dem både fysisk og sosialt. Birkeland skole en er av fylkets største med over 400 elever. De har meldt behov for flere aktivitetsanlegg som ny hinderløype, skaterampe, og trampolinepark. Det er kommet innspill om behov for brygger ved Valtjønn til både fiske, utsetting av kanoer. På Herefoss er det også behov for mer aktivitetstilbud. Det er ønskelig med bordtennisbord og et skileikområde samt et enkelt O-kart som elevene kan bruke.
- **Gymsaler.** Det er behov for oppgradering av gymsalene på Engesland og Herefoss. Det er verdt å merke seg at det ikke lenger gis spillemidler til rehabilitering av mindre gymsaler.
- **Sentrumsutvikling Birkeland.** I forbindelse med utvikling i sentrum er det aktuelt å utvikle Tobias jorde videre slik at det blir en god arena for alle. Det er viktig å innarbeide aktuelle tiltak i denne planen og en fordel hvis tiltakene er godkjent for å kunne søke spillemidler.
- **Opprettholde god og oppdatert informasjon om tilbud og muligheter.**
- **Vurdere ny flerbrukshall.** Ny hall på folkehøgskolen Sørlandet ble bygget i 2023 og både idrettslaget og private treningsgrupper har leid treningstid her. Det er fortsatt noe ledig kapasitet i denne hallen. All fotballaktivitet på vinterstid er nå flyttet til den nye kunstgresshallen. Det er også mulig å drive noe friidrett her. Klatreklubben har behov for en større innendørs klatrevegg. De har utfordringer nå fordi klatreveggen på Gamle Valstrand ikke gir nok utfordringer, og de ønsker å tilby aktiviteten til flere. Birkenes Skytterlag ønsker en innendørs skytebane. De hadde tidligere innendørs skyting på Gamle Valstrand, men måtte vike da det ble opprettet barnehage for noen år siden, og også pga. for dårlig ventilasjonsanlegg. Å få til en flerbrukshall som også kan huse skytebane og klatrevegg, kanskje turn, blir det behov for.
- **Utvikle flere sykkelmuligheter/lage sykkelkart med avmerka anbefalte sykkelruter.**

Det neste som burde stå på planen ifht friluftslivets ferdselsårer er å igangsette et sykkelprosjekt. Birkenes er kjent som en friluftskommune og sykkel blir mer og mer populært, både vanlig sykkel, men også el-sykkel. Det er meget positivt at det nå er etablert gang-og sykkelsti mellom Birkeland og Lillesand. Det neste som bør settes i gang er gang-og sykkelsti fra Mollestad til Birkenes kirke og fra Tveide til Mofiane.

Det finnes mange skogsbilveier i Birkenes som sikkert kan benyttes som fine sykkelmuligheter. Det er flere aktive sykkelryttere i Birkenes som har god lokalkunnskap om de muligheter som finnes og som sikkert kan bidra til å få til et sykkelkart med inntegna sykkelmuligheter. Det er en selvfølge at aktuelle grunneiere blir kontaktet.

- **Nasjonal kartbase.** Både sykkeltraseer, padlemuligheter og skiløyper bør også kartfestes i løpet av kommende periode.

7.3 Økonomi

Den aller største utfordringen for å få til mange av disse gode tiltakene er mangel på ressurser, både økonomiske midler og personellressurser. Det er i dag mange kommuner rundt om i Norge som sliter økonomisk så Birkenes kommune er ikke alene om å ha en meget anstrengt økonomi. Noen av disse tiltakene er foreslått gjennomført i løpet av de neste 4 årene. Økonomiske begrensinger gjør at det har vært nødvendig med prioriteringer og at ikke alle ønsker er blitt tatt med. Se handlingsprogrammet 2025-2028. En utfordring vil være å ha nok personellressurs til å søke eksterne midler for å få gjennomført tiltakene. Det krever tid til å søke og tid til å skrive rapporter.

Det må også være en prioritert oppgave å sette av nok ressurser til å kunne hjelpe lag og foreninger å søke om statlige spillemidler, samt utnytte muligheten for spillemiddeltilskudd til kommunale anleggsutbygginger. Gjennom denne ordningen kan man få tilskudd fra 30-50 %, alt etter type anlegg. Å søke midler til statlig sikra områder må også være prioritert. Så må man hele tiden vurdere hvor mye man skal bygge av nye anlegg for det er vesentlig at det er samsvar mellom utvikling og drift. Hvis ikke det er midler til drift og vedlikehold bør man vurdere å la være.

8. KULTURARENAER OG KULTURMINNER

I Birkenes kommune har vi flere bygg som kan gå under kategorien kulturbygg. Det gjelder Birkeneshallen, gymsalene på skolene, grendehus og gamle Valstrand, Grasham og Torvstrøfabrikken, Birkenes Bygdemuseum, Iveland og Vegusdal Bygdemuseum og scenen på Tobias jorde.

8.1 Valstrand kulturarena

I 2011 ble kulturarenaen på Valstrand åpnet og består nå av kantine, blackboks med sidescener og uttrekksbart amfi, flygelrom, ny musikkavdeling med øvingsrom og kontor og fellesrom og kontor for kulturskolen. Gymsalen fikk også en god opprusting. Utrekksbart amfi har vært brukt flittig til både store og små arrangementer. Bygget er meget anvendelig og gir mange muligheter i fht. bruk. I 2024 ble alle

sceneteppene skiftet ut. Det er også innkjøpt noe nytt lysutstyr. De største brukerne av arenaen er skole og kulturskole.

8.2 Scenen på Tobias jorde

består av en rund støpt scene som er 15 m i diameter, her er god strømtilførsel og løse sidevegger som kan brukes på ulike måter. Dette gjør at man kan lage liten scene eller stor scene, og sceneåpningen kan være enten mot øst eller vest. I 2017 ble det bygget fast tak over scenen ved hjelp av milliongave fra innbygger! Det ble også da bygget et lagerrom på en del av scenen. Dette rommet brukes til oppbevaring av bord og stoler, div skileikutstyr, scenetepper osv. Det er ca 100 stoler og 20 bord. Det har vært flere store arrangement på jordet de siste årene, og det har vært nødvendig med ulike oppgraderinger. I 2024 ble strømpoplegget forbedret, og det er kommet flere bord og benker i uteområdet. Noen av stolene og borda som lagres inne i lageret er modne for utskifting.

8.3 Gamle Valstrand

er en tidligere skole som er ombygd til et «mini kulturhus». Det er laget lokaler for den kommunale fritidsklubben for ungdom i den ene delen av bygget som består av aktivitetsrom, kafelokaler, kjøkken, bandrom og universelt utformet toalett. Klatreklubben bruker også aktivitetsrommet som er innredet med klatrevegger pluss at de har et eget klubbrom/lagerlokale. I den andre delen av bygget er det rom som benyttes av bygdekvinnelaget(vevstue). I tillegg er det flere rom som benyttes av musikkorpsene i bygda. Bygget brukes lite på dagtid og kan dermed bidra som aktivitetsarena for skoler/barnehager/kulturskole. Det er aktuelt å bygge på/bygge om deler av bygget for å hus aktivitet også for kulturskolen.

8.4 Torsbuhallen på Herefoss

brukes til daglig som gymsal for Herefoss skole. I tillegg til salen er det her en scene, kjøkken og vrirlerom slik at bygget også fungerer som samfunnshus for bygda.

8.5 Engesland grendehus

består av vrirlerom, kjøkken, scene og noe lager og gymsal som brukes av skolen på dagtid. Huset benyttes av bygda som samfunnshus.

8.6 Birkenes bygdemuseum

Museet på Tveide består blant annet av flere mindre bygg som danner et gårdstun. For få år siden åpnet nytt magasinbygg kombinert med museumsbarnehage, og dette er blitt en flott tilvekst til museet. I 2020 er det kommet opp nytt møllebygg som nå huser den gamle mølla til Jacob Olaus Mo. Det er også i 2020 bygget et stort bygg som inneholder garasje og flere rom for møter osv. Bygget er satt opp med private midler og huset kalles «Steinars garasje». Stiftelsen Birkenes bygdemuseum får et fast årlig tilskudd av Birkenes kommune.

8.7 Iveland og Vegusdal bygdemuseum

ligger på Fjermedal på grensen mellom Birkenes og Iveland kommuner. Her er det bygget opp et flott gårdstun, og det er bygget egen magasinbygning. Det er en egen avtale mellom Iveland og Birkenes kommune angående årlig driftstilskudd til museet. I KS sak 092/22 ble tilskuddet oppjustert ganske kraftig. Fra kr 40.000 pr år til kr 50.000 i 2023 og deretter kr 70.000 hvert år i perioden 2024-2026.

Birkenes kommune

I tillegg finnes privateide hus; Speiderhuset, Speiderhytta ved Begervann, Idrettshuset i Birkenes parken, ulike bedehus/menighetshus og ulike grendehus.

Valstrand kulturarena er en del av Valstrand skole og består av musikkavdeling, gymsal, kantine og en blackboks samt kontor og møterom for kulturskolen. På fritida benytter kulturskolen, lag og foreninger og andre lokalene. Arenaen ligger idyllisk til ved Valtjønn. Foto: Wfei

8.8 Utfordringer og behov framover:

- **Kulturhus/flerbrukshus i sentrum.** Det er et ønske og få til et bygg som kan romme bibliotek, turistkontor, bygdekino, scener og øvingsrom, kafé, kommunalt servicekontor og evt. andre kontorer. Et slikt bygg kunne vitalisert sentrum og skapt mer liv og røre.
- **Gamle Valstrand.** Behov for oppgradering. Dersom denne bygningen ombygges til å ivareta kulturskolens behov for ekstra rom, er det meget viktig å få til god sambruk med de som bruker bygget i dag; musikkorpsene, Vevstua og klatreklubben. Lokalene som Joker fritidsklubb og klatreklubben benytter har stort behov for oppgradering, bl. a. bedre isolasjon for å senke strømforbruket.
- **Valstrand kulturarena.** Det har i flere år nå vært utfordringer i å få til et godt sambruk mellom skole og fritid. Det må være en prioritert oppgave å få til gode løsninger slik at kulturarenen kan bli brukt så mye som mulig av både skole og fritid. Gulvet i både gymsal og blackboks har behov for oppgradering. Det er behov for en ny løsning for oppbevaring av flygelet. Det må være en gjennomgang av lys og lydutstyr.
- **Scene Tobias jorde .**
Legge lys i det lille materialrommet. Utskifting av noen lokk til røropplegget til scenestolpene. Foran scenen mot øst ligger det ei stripe med småstein. Barn kaster ofte disse steinene opp på scenen. For å unngå dette bør småsteina byttes ut med gress. Utskifting av noen bord og stoler.
- Det er behov for oppgradering av samfunnshusene(deler av skolebyggene) på Engesland og Herefoss
- Det kan også være aktuelt med innkjøp av en musikkbinge til bruk for bandvirksomhet

8.9 Kulturminner

Kulturminneplan 2020-2028 ble vedtatt i KS sak 11/20. Planen inneholder en del tiltak og prioriteringer som ønskes igangsatt. For å forenkle arbeidet tas aktuelle tiltak fra denne planen inn i det årlige handlingsprogrammet for idrett og fysisk aktivitet. Det er ofte nødvendig at tiltak er omtalt i en vedtatt kulturminneplan og handlingsprogram for evt å kunne søke eksterne midler. I forrige periode ble de fleste av Åsmund Knutsons lokalhistoriske hefter digitalisert. Birkenes bygdemuseum har utarbeidet en plan over museumsområdet ved Flaksvann. Informasjonsskilt, bord og benker ble satt opp langs den gamle jernbanelinja fra Osen til Flaksvand. Fløterhytta ved Flaksvand ble også rehabilitert. I løpet av 2024 har

området ved Tveide gamle stasjon fått en opprusting. Det er lagt togskinner og satt opp informasjonsskilt, bord og benker. Både Birkenes bygdemuseum, Lillesand Flaksvandbanen AS og kulturkontoret har vært involvert i disse tiltakene. Birkenes kommune har finansiert rehabiliteringen av Mollestadbrua. Oppsittere på Mollestad har bidratt på dugnad. Den ble åpnet med brask og bram 7.september 2024, og flere hundre møtte opp for å få med seg dette.

DEFINISJONER OG BEGREPSAVKLARING

I kommunedelplanen for idrett og fysisk aktivitet vil vi i så stor grad som mulig bruke de samme betegnelse som brukes i kultur- og miljøverndepartementets stortingsmeldinger om idrett og friluftsliv.

Idrett

Med idrett forstås aktivitet i form av konkurranse eller trening i den organiserte idretten.

Fysisk aktivitet

Med fysisk aktivitet forstås egenorganiserte trenings- og mosjonsaktiviteter, herunder friluftsliv og leikpregede aktiviteter.

Friluftsliv

Med friluftsliv forstås opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden, med sikte på miljøforandring og naturopplevelser.

Friområder

Friområder dekker avgrensede områder med spesiell tilrettelegging og opparbeiding for allmennhetens uhindrede rekreasjon og opphold. Områdene er vanligvis ervervet, opparbeidet og vedlikeholdt av kommunen og kan være parkanlegg, turløyper, lysløyper, lekeplasser og badeplasser.

Universell utforming

Utforming og sammensetning av ulike produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og spesiell utforming. Når det gjelder tilrettelegging i natur brukes gjerne begrepet «tilgjengelighet for alle». Det er et mål å tilrettelegge og gjøre naturen tilgjengelig som aktivitetsarena for flest mulig, men naturens rammer har begrensinger som gjør det umulig å lage aktivitetsarenaer for absolutt alle.

Lavterskeltilbud

Med begrepet "lavterskeltilbud" menes aktiviteter som egner seg for personer som i utgangspunktet er lite/ikke fysisk aktive, som ikke krever spesielle ferdigheter, som krever lite utstyr, har lav pris/er gratis og er lett tilgjengelige fysisk, sosialt og kulturelt.

Friskliv

Friskliv er tiltak innenfor levevaneområdene fysisk aktivitet, kosthold og tobakk hvor målet er å gjøre det enklere for enkeltpersoner (0-100 år) eller grupper i befolkningen å ta helsemessig gode valg.

Folkehelsearbeid

Samfunnets totale innsats for å opprettholde, bedre og fremme folkehelsen. I dette ligger nødvendigheten av å styrke verdier som gir det enkelte individ og grupper muligheter for ansvar, delaktighet, solidaritet, mestring og kontroll over eget liv og situasjon

Grøntkorridor

En grøntkorridor bør ha en bredde på fra 20 til 100 m, og har til vanlig følgende funksjoner:

- Turtrasé for bebyggelsen
- Binder sammen boligområder med friområder og idrettsanlegg.
- Tjener som forbindelse mellom hjem, skole, arbeidssted etc.
- Tursti
- Trasé hvor en kan ferdes til fots. Er ryddet for vegetasjon. Grunnen er ikke, eller i liten grad opparbeidet. Bredden min. 0,5 m (1,0 meters ryddebredde).

Idrettsanlegg

Idrettsanlegg omfatter alle typer tilrettelegging for idrettsaktiviteter (fra anlegg for konkurranse- og eliteidrett til områder og anleggstyper for mosjonspregete aktiviteter). Begrepet beskriver følgende i forbindelse med planer for idrettsanlegg:

1. Anleggstype som forteller hvilke aktiviteter og idretter anlegget er beregnet for (svømmehall, tursti, fotballbane etc.)
2. Anleggskategori som forteller hvor stort geografisk område anlegget skal betjene, beliggenhet i forhold til brukere og hvilken funksjon anlegget skal ha.

Idrettsanlegg klassifiseres i følgende kategorier:

- Nærmiljøanlegg
- Kommuneanlegg
- Fylkesanlegg
- Riksanlegg

Denne planen omfatter kun nærmiljøanlegg og kommuneanlegg. Fylkesanlegg og riksanlegg behandles ikke i planen fordi slike anlegg ikke finnes i kommunen, og det er heller ikke kjent at anlegg av denne type planlegges lagt til kommunen.

Nærmiljøanlegg

Nærmiljøanlegg er et enkelt anlegg for fysisk aktivitet som ligger i eller i direkte tilknytting boligområdet, og som er en integrert del av dette. Anlegget er beregnet for befolkningen i boligområdet og skal ivareta behov for trim- og friluftaktiviteter for alle aldersgrupper, barnas leikebehov innbefattet. Nærmiljøanlegg er vanligvis ikke beregnet for konkurranse etter konkurranseidrettens regler og bestemmelser. Eksempler på nærmiljøanlegg er områder for skileik, ballslette, sykkelbane, nær-o-kart, tursti, joggeløype, grøntkorridor, skateboard-ramper og ute-bordtennisbord.

Kommuneanlegg

Mindre kommuneanlegg (lokalanlegg)

Disse anleggene dekker behov for konkurranser etter gjeldende regler på lags- og kretsplan. Felles anlegg med skole kan være aktuelt. Bydelen, boligområdet, grenda og skolekretsen vil ofte være det geografiske

området et lokalanlegg dekker. Det vil for en del anleggstyper være naturlig å vurdere utbygging av mindre anlegg i sammenheng med behovet for skoleanlegg.

Større kommuneanlegg

Større kommuneanlegg er anlegg som dekker behovet for en eller flere idretter for hele eller en større del av kommunen. Enkelte større kommuneanlegg kan ha funksjon også for andre kommuner. Disse anleggene dimensjoneres og utformes slik at det tilfredsstiller kravene for konkurranser på kretsplan og eventuelt for nasjonale konkurranser. Alle særvidretter med stor utbredelse i kommunen, bør ha minst et slikt anlegg.

Betegnelsen "kommuneanlegg" betyr ikke at kommunen nødvendigvis står som eier av anlegget. Eksempler på større kommuneanlegg er idrettspark med enheter for en rekke idretter, svømmehall, idrettshall, langrennsstadion med løypenett for konkurranser.

VEDLEGG HANDLINGSPROGRAM 2025-2028, LANGTIDSPROGRAM OG OVERSIKT OVER ALLE TURSTIER/FRILUFTSOMRÅDER/SKILØYPER

- Handlingsprogram for anlegg for idrett, friluftsliv, kulturminner og kulturbygg 2025-2028
- Langtidsprogram
- Oversikt over TURSTIER OG FRILUFTSOMRÅDER, SKILØYPER m kartlegging/status på ulike felt.